

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чорноморський національний університет
імені Петра Могили

Кафедра управління земельними ресурсами

«На правах рукопису»
УДК 332.365

ДУРГУН ХАСАН МУСТАФОВИЧ

«РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ У
ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННІ»

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття ступеня вищої освіти другого (магістерського) рівня
галузі знань 19 «Архітектура та будівництво»
спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»
за освітньо-професійною програмою «Землеустрій та кадастр»

Науковий керівник:
Перович Л. М., д-р техн. наук, професор

Рецензент:
Сметана М. Д.
Керівник
ФОП Сметана Микола Дмитрович

Миколаїв 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ З ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	7
Висновки до розділу 1.....	14
РОЗДІЛ 2.СТАН ТА ТЕНДЕЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ У ЗЕМЕЛЬНОМУ ТА ВОДНОМУ ФОНДІ ПІВДНЯ УКРАЇНИ. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЧОРНОМОРСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.....	16
2.1. Стан та тенденції економічних відносин власності у земельному та водному фонді півдня України.....	16
2.2. Загальна характеристика Чорноморського біосферного заповідника на сучасному етапі. Перешкоди та інновації економічного розвитку Чорноморського біосферного заповідника.....	25
2.3 Емпіричне дослідження щодо введення економічних інновацій для Чорноморського біосферного заповідника.....	34
Висновки до розділу 2.....	40
РОЗДІЛ 3.ІНТЕРПРИТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ВВЕДЕНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ЧОРНОМОРСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА.....	41
3.1 Позитивний економічний ефект від введених економічних інновацій для Чорноморського біосферного заповідника.....	41
3.2. Рекомендації для керівників Чорноморського біосферного заповідника....	45
Висновки до розділу 3.....	46
РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ.....	47
Висновки до розділу 4.....	58
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62
ДОДАТКИ.....	67

ВСТУП

На даному етапі розвиток економічних відносин землекористування і водокористування України характеризується масштабними процесами соціально-економічних рухів і змін. Це являє собою нові засоби і методи впливу на недавно створений земельний і водний ринок, на конкуренцію та на його гравців. Вони об'єднують суперечливі завдання динамічних і конкурентоздатних структур, які представляють свої економічні інтереси та взаємовідносини. Тому так необхідно вміти застосовувати ці економічні методи під час економічних відносин у землекористуванні і водокористуванні. Наразі більшість землекористувачів і користувачів водними ресурсами недоотримають достатньо прибутків, або навіть зазнають збитків. Тому постає задача пошуку і запровадження в практику додаткових форм і методів розвитку економічних відносин, запровадження яких, допомогло би суттєво збільшити рентабельність землекористувачів і користувачів водними ресурсами. Саме це дозволить суттєво збільшити їх прибутки. Так, навіть якщо ділянка землекористувача або користувача водними ресурсами знаходиться у поганому стані, то ці заходи вплинули би на подальшу тенденцію. Обрана для дослідження ділянка – «Чорноморського біосферного заповідника», є непоганим місцем що функціонує вже досить довгий час, та включає в себе як і водні об'єкти так земельні ділянки суходолу. Тому, для дослідження було обрано використовувати це місце як таке, що має всі характерні засоби та зможе детально відобразити всю суть дослідження.

Земельні ділянки серед інших економічних об'єктів таких як: нерухомість, машини, агрегати та механізми, валютні цінності, цінні папери, є такими що з часом мають найменше ураження від інфляції. Будь яка земельна ділянка складається з ґрунту. Ґрунт представляє собою як мінеральні, так і органічні речовини, в їх число входить велика група специфічних сполук — ґрунтовий гумус. Невід'ємну частину ґрунтових сполук складають наявні в ньому живі організми. Ці організми представлені кореневими системами

рослин, біосферною фауною різного розміру, що налічуються у ґрунті, також присутня величезна різноманітність мікроорганізмів. Але детальне розуміння основ ґрунту передбачає, що його основні показники не є конкретними, тому ґрунт представлений біокосним шаром, тим паче є й інші біокосні шари. Самостійно взятий ґрунт є багатим шаром, але є й інші багатші шари, які діють включно із активним шаром ґрунту. Такі чинники, ще прийнято називати ґрунтотворними, оскільки вони формують також і інші природні тіла а не лише створюють високомісткість мінералів для ґрунту.

Окрім ґрунту існують також водні ресурси які є одним з найунікальніших та найкрасивіших елементів земної поверхні. Саме через це Землю ще називають блакитною планетою. Враховуючи таку кількість водних ресурсів, більша їх частка знаходиться в океанах і морях, і тільки 6 % загальної кількості прісної води придатні для споживання. Насправді вже давно існують загрози зневоднення та загострення проблем із отриманням питної води. Ситуація з водою дуже схожа на ситуацію з використанням енергоносіїв, таких як нафта, газ та вугілля. Рівень забезпечення водними ресурсами для України є також важливим та болючим питанням. Водні ресурси України використовуються в усіх сферах життєдіяльності, і як наслідок, їх забруднення є у декілька разів інтенсивнішим, ніж в інших країнах світу. Основна задача водних ресурсів в Україні це забезпечити існування людей, підтримати агропромисловий сектор і використовуватись у промисловості.

Державна політика передбачує керування проблемами охорони та раціонального використання водних ресурсів. Це досягається шляхом підтримки законодавства в належному стані та виданням спеціальних нормативно-правових актів, що керують подальшим розвитком подій. В українському законодавстві на рівні закону є затвердженою стратегія. Основних засад державної водної політики України на період до 2030 року. В цих стратегічних рішеннях, наприклад, проаналізовано, що водовикористання в Україні здійснено неналежним чином. Більшість водних ресурсів використовується переважно нераціонально та непродуктивно, як наслідок

витрати водних ресурсів збільшуються, а обсяг придатної до використання води зменшується. Загалом всі поверхневі водні ресурси і ґрунтові води мають часткове забруднення. Основними речовинами, які постійно забруднюють водні та ґрунтові ділянки є сполуки фосфору, азот, рештки органічних речовин, сміття, легкі залишки хімікатів, залишки нафтопродуктів, важкі метали, феноли.

Інтенсивне використання земельних та водних ресурсів також призводить до погіршення стану Чорного та Азовського морів.

Проблема дипломної роботи яку необхідно дослідити полягає в тому, що землекористувачі та користувачі водних ресурсів мають слабкі економічні відносини власності та не ефективно взаємодіють як між собою так і між іншими чинникам які можуть принести прибутки.

Актуальність дипломної роботи зумовлена тим, що більшість розв'язаних та досліджених в ній проблем, зараз дозволять підготувати основу готових рішень до майбутніх викликів які спричинить мінливе зовнішнє середовище, тому питання розвитку економічних відносин власності у землекористуванні є актуальним.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дипломна робота пов'язана з тезами та статтями які досліджують схожі проблеми, а саме: ISSN (Online): 2313–2167; ISSN 2520-2065 (Online); ISSN (Online)2304-5809; ISSN 2520-2057(Online).

Метою дослідження в кваліфікаційній роботі є поглиблення та вирішення завдань які гальмують розвиток економічних відносин власності у землекористуванні та надати рекомендації.

До **завдань** які необхідно вирішити під час виконання дипломної роботи, можна віднести:

- Розглянути поняття економічних відносин та науковців які розглядали це питання до цього;
- Дослідити стан та тенденції економічної взаємодії Чорномоського біосферного заповідника;
- Інтерпретувати результати дослідження;

- Дати рекомендації для керівництва.

Об'єктом дослідження є процес економічних відносин власності у регіоні та Чорноморського біосферного заповідника.

Предметом дослідження є стан та проблеми розвитку економічних відносин власності та їх вплив на стан справ у Чорноморському біосферному заповіднику, а також розробка рекомендацій для розробки майбутніх стратегій.

Методи дослідження які будуть використані в дипломній роботі є наступними: емпіричний, теоретичний, системний, функціональний.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому що будуть запропоновані нові методи економічних відносин власності які в свою чергу дадуть змогу більш продуктивно розвинути науку землекористування.

Уперше:

- Запропоновано нові методи економічних відносин власності;
- Оцінено економічний ефект від використання нових методів;
- Надані рекомендації керівництву.

Публікації. До дипломної роботи були проведені деякі суміжні дослідження їх перелік:

1. Стаття у фаховому виданні: «Молодий вчений» Випуск 98.
2. Стаття у фаховому виданні: Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Випуск 121.

Матеріали конференцій:

1. Участь у Міжнародній науково-практичній конференції "Актуальні проблеми сучасної науки". Важливість діджиталізації ринку землі економіки 14 вересня 2021 року. Київ. 2021. [27]
2. Участь у Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасний стан та пріоритети модернізації науки та освіти». Виклики та перспективи розвитку ринку землі для підприємництва в Україні. 16 вересня 2021 року. Полтава. 2021. [28]

РОЗДІЛ 1. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРНИХ ДЖЕРЕЛ З ТЕМИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Економічні відносини власності у землекористуванні – це набагато ширше поняття, в основі якого знаходиться юридичне визнання землі капіталом і можливість здійснення фізичними і юридичними особами загальноновизнаних у світі ринкових операцій. Отже, економічні взаємовідносини можна визначити як сукупність юридично-правових і ринкових відносин, що виникають між суб'єктами такого ринку в процесі економічного обігу прав власності на земельні та водні ресурси. Як можна побачити результатом такого обігу є зміна землекористувачів і користувачів водними ресурсами.

Економічні взаємовідносини охоплюють такі обігові операції, за яких зміна землекористувачів і користувачів водними ресурсами відбувається на засадах конкуренції між власниками і набувачами прав. До таких операцій можна віднести купівлю-продаж земельних та водних ділянок, міну, внесення земельних та водних ділянок до статутних капіталів, оренду та іпотеку цих ресурсів. До операцій неринкового обігу прав власників на земельні та водні ділянки є підстави такі як: дарування, спадкування, викуп для суспільних потреб.

З наведеного визначення економічних взаємовідносин випливає, що найважливішою умовою становлення повноцінних взаємовідносин є утвердження приватної власності на земельні та водні ділянки, яке дає право володіти, користуватися і розпоряджатися ними. Одночасно мають бути створені умови для фактичної реалізації цих прав.

Із прийняттям відповідних законів стало можливою здійснювати купівлю та продаж земельних і водних ділянок для власних і сільськогосподарських потреб. У відповідності до цього з особливого значення набувають питання цін і ціноутворення на дані ділянки. Для їх дослідження важливо чітко пояснити природу цих речей.

В економічній теорії під терміном "економічні взаємовідносини" прийнято вважати відносини, які настають між двома суб'єктами які

зацікавлені в отриманні вигод або інших ресурсів, що кількісно обмежені.

Економічні взаємовідносини існують саме тому, що земельні та водні ресурси не просто кількісно обмежені, а обмежені абсолютно, тобто так, що суспільство не може ані в короткостроковому, ані у довгостроковому періодах запропонувати більше цих ресурсів, ніж їх існує взагалі. Саме з цієї причини в макроекономічному аспекті земельні та водні мають абсолютно нееластичне пропонування. Це означає, що час пропонування цих ресурсів не може бути збільшений, він залишається сталим або ж навпаки зменшується. Змінюється лише попит на земельні та водні ресурси, тому зростає або знижується рента, а отже, і ціна.

На ціну земельних та водних ресурсів впливає ще багато різних чинників. Одним із найважливіших з них є величина прибутків, одержувана з одиниці площі, на яку впливає якість ресурсу, спеціалізація чи рівень господарювання. Чим вища величина прибутку, тим за однакових інших умов може виплачуватися більша орендна плата, а отже, зростатиме ціна землі.

Істотно впливає на ціну земельних та водних ресурсів і відсоткова ставка за депозитами. Що менша вона, то вищою буде ціна ресурсу. При цьому потрібно враховувати, що відсоткова ставка за депозитами безпосередньо пов'язана з величиною відсоткової ставки за кредитами і знаходиться з нею в прямій пропорційній залежності. Головною ціллю впровадження нових методів економічних відносин є створення середовища в якому про збитки навіть не йде мова, а увага зосереджується на покращенні та запровадженні нових підходів. Ці підходи дозволять також землекористувачам і користувачам водними ресурсами покращити своє матеріальне становище, проводити витриману економічну політику та планувати довгострокові плани щодо реалізації своїх проектів. Великий вплив на ціну землі справляє і конкуренція на ринку земельних та водних ресурсів, зокрема, конкуренція на ринку оренди та конкуренція на ринку її купівлі-продажу. Чим вищий рівень конкуренції, тим більше починає переважати попит над пропонуванням, що супроводжується зростанням ціни земельних та водних ресурсів.

Вивченням питання економічних відносин в землекористуванні займалось багато вчених як західних так і вітчизняних. Якщо казати про термінологію та визначення то Павлов В.І. та Гарнага О.М. [17] ввели таке трактування терміну економічних відносин власності як засіб вирішення розбіжностей, які виникають за певних обставин під час виконання стратегічного керування. А саме часте виконання заходів, що базуються на основних засадах які застосовуються в практичній діяльності із застосуванням відповідних їм методів та способів. Наприклад Мартин А.Г. [30] охарактеризував економічні відносини власності у землекористуванні як такий елемент що носить обов'язковий характер для будь якого ринкового суспільства. Канаш О.П. [24] в цей же час довів що має місце поступовий перехід від повільного ліквідного активу як земельна чи водна ділянка до швидкого обертання цих активів з метою пошуку найкращого.

Бондаренко Є.П. [11] зазначав у своїх працях, що економічні відносини власності це комплекс засобів, заходів, компонентів, що тісно пов'язані між собою. Белянский В.П., Воронин А.Г., Пономаренко Б.Т. [41] виділяли земельні та водні ресурси як такі, що мають важливе значення в діяльності, а економічні відносини власності це комплекс способів, процедур та прийомів щодо певної дії на сферу економічних процесів. Комяков О.М. [26] частково описував економічні відносини власності як комплекс заходів, внаслідок виконання яких стане можливим реалізувати поставлені аспекти, які необхідні для розвитку національної економіки загалом. Корецький О.А. [22] мав бачення економічних відносин власності як таких що відображають, комплекс методів, заходів та засобів впливу, які необхідні для регулювання економічних фаз у ринковому сегменті. Кушнірюк В.М. [36] підкреслював, що комплекс дій, які використовуються землекористувачами та користувачами водних ресурсів в процесі керування для упорядкування економічних відносин власності з метою врегулювання та адаптації суспільно-політичної системи та тих умов, які мають здатність до змін. Волков С.Н. [14] дав визначення що економічні відносини власності це об'єднання заходів, способів, завдань та позицій, які крім того,

діють як регулюючий суб'єкт, що базується на основних засадах. При цьому даючи гарантії ефективної реалізації системи регулювання на приватному рівні, для того щоб забезпечити виконання головних цілей та вирішення проблем які виникають. Данилишин Б.М. [18] використав таке визначення у своїх працях що землекористувачі та користувачі водних ресурсів використовують набір для виконання дій, які сформовані державою та які недостатньо задовольняють потреби й умови суб'єктів регулювання. Болкунова Н.Н., Рябцева Ю.М. [11] разом зазначили що потреба в землекористувачів та користувачів водних ресурсів в економічних відносинах власності є продиктованою комплексом суспільних, економічних, громадських, координаційних та правових заходів впливу з боку держави, які сформовані та реалізовані у життя, враховуючи при цьому потреби та інтереси населення. Стігліц Дж. Ю. [5] не заперечував, того що економічних відносин власності це діяльність, яка регулює процеси від початку до кінця використання активів. Чорна О.М. [53] вказала що серед економічних відносин власності переважають способи та засобів які впливають на управлінську діяльність.

Як можна побачити, в викладених позиціях перелічених дослідників поняття «економічних відносин власності у землекористуванні» визначено за схожими думками. З однієї сторони, економічні відносини – це спеціальний набір підходів, який слугує предметом організації будівництва стратегій та рішень навколо земельних та водних ресурсів. З іншої сторони це спроба отримання вигод, яка є прийнятною для всіх економічних учасників.

Аналізуючи наведені вище позиції, можна зробити припущення, що економічні відносини власності є наступними системами:

– усі економічні відносини є результатом організації діяльності людей, оскільки люди є організованою системою зв'язків і соціальних норм, які забезпечені законодавчо;

– з чітко сформульованим завданнями та функціями, в основі яких лежить впливання законодавчих актів з досить чітко визначеними напрямками впливу на суспільні, політичні, економічні, процеси;

– механізми економічних відносин встановлюють чіткі позиції та правила сумісної дії;

– робота механізмів економічних відносин власності націлена на коректні автоматичні дії та досвід, завдяки чому повинні використовуватися регулятивні методики незалежно від мінливого середовища та його особливостей;

– створення механізмів економічних відносин власності здійснюється на основі методик, за якими використовуються частини економічного впливу які діють у всій системі в межах єдиного цілого;

– механізми економічних відносин власності визначаються як загальна сума частин, що мають тісний зв'язок поміж собою і з інших частин. Разом утворюючи єдине ціле та мають певні характерні закономірності;

– механізми економічних відносин власності характеризуються врегульованим ринковим середовищем;

– механізми економічних відносин власності мають високу значимість, тому завжди мають напрям на задоволення потреби одержання додаткових вигод та прибутків для держави й самостійних економічних гравців;

– механізми економічних відносин власності дають змогу вирішувати питання що стосуються земельного та водного розвитку ділянок.

Дослідження поняття «економічних відносин власності» вітчизняними та іноземними дослідниками, дало всі докази для того щоб зазначити що такий різновид визначення пов'язаний з видимими, показниками які були досліджені у працях та напрацьовані та які застосовуються і тепер в землекористуванні [36, 46, 47].

Іноземні дослідники а саме: Х. Томіч, М. Ройч, С. Мастеліч-Івич у своїх наукових дослідженнях, [2] розглядаючи проблеми методики ефективного управління земельними та водними ресурсами, дійшли до думки, що це твердження є однією з найцінніших показників гарного економічного зростання країни, а сама система економічних відносин власності не може існувати без попередньої оцінки цих ресурсів.

На ефективність землекористування суттєвий вплив має матеріальне

забезпечення економічних учасників, що застосовують економічні стратегії, але цей фактор не є вирішальним та не повинен створювати ризик зменшення ступенів цінності земельних та водних ресурсів які в свою чергу викличуть погіршення їх властивостей. Більшість земельних та водних ресурсів для нашої країни повинні бути забезпечені всім необхідним для їх збереження. Україна має значну частку чорноземів і рік, озер, річок та морів, що дає змогу оцінити ступінь відповідальності який лежить на економічних учасниках та державі. Неправильне використання цих ресурсів, недотримання законодавчих вимог які диктують умови ринкової економіки деякими учасниками земельного ринку, може призвести до того що цінні ресурси будуть назавжди втрачені. Такі учасники вважають, що важливим є тільки їх прибутки і не надають змоги іншим учасникам реалізувати свій потенціал. Їх дії або бездіяльність призводять до негативних, а іноді й до непередбачуваних наслідків. Саме тому розвиток економічних відносин власності потребує постійного вдосконалення. В таблиці 1 вказано типи використання земельних та водних ресурсів.

Таблиця 1

Типи використання земельних та водних ресурсів

Типи використання земельних та водних ресурсів	Способи які існують
Екологічний	<ul style="list-style-type: none"> • дотримання технологій використання; • запобігання руйнування середовища; • запровадження заходів які могли би все покращити; • запобігання поширенню ерозійних процесів, а також втрати поживних речовин у ґрунтах
Економічний	<ul style="list-style-type: none"> • орендна плата за використання земельних та водних ресурсів; • грошова підтримка за землекористування за цільовим призначенням;
Правовий	<ul style="list-style-type: none"> • дотримання прав власників та орендарів земельних та водних ресурсів;

	<ul style="list-style-type: none"> • дотримання Законодавства України у сфері землекористування
Координаційний	<ul style="list-style-type: none"> • контролювання на державному рівні використання земельних ділянок; • моніторинг земель

Джерело: розроблено на основі [48]

Чим більше різноманітних земельних та водних ресурсів, буде представлено тим краще буде видна реальна ситуація на земельному ринку. Багато учасників земельного ринку не дотримуються правил до виконання основних законодавчих актів, щодо дотримання процесів та договорів. Потрібно зазначити, що за відсутності контролю за такими учасниками ринок земельних і водних ресурсів швидко почне втрачати своє різноманіття і складатиметься з двох чи трьох гравців що не буде йти йому на користь. Тому ефективним можна вважати такий ринок земельних та водних ресурсів, де головним аспектом є відкритість та прозорість між людьми при здійсненні процесів щодо отримання вигод від встановлених угод. У сьогоденнішніх реаліях учасники економічних відносин власності які знають якісні властивості своїх ресурсів, викликають більше довіри до них ніж ті які нехтують ними.

В цілому ефективне землекористування можна описати як таке що за мінімальними витратами дозволяє отримати максимум вигод та прибутків. Отримання максимуму вигод та прибутків за мінімальних витрат, дозволяє зверхньо оцінити рівень переваг та недоліків. Критерії ефективності визначаються за допомогою оцінки результативності. Таким показником можна вважати прибутки або рівень збитків, що відображено у вигляді статистичних таблиць або графіків. Між ними існує різниця, яка полягає в тому, що обрані критерії – це широка характеристика ефективності, а показник – однобічна, і тільки повна номенклатура значень зможе повністю показати рівень ефективності. Ефективність можна поділити на такі типи ефективності, як: технічна, технологічна, витратна, економічна, екологічна, соціальна.

Технічний тип – визначений як такий що може за певний проміжок часу принести певну кількість прибутків та використовуючи найменшу кількість коштів. При цьому є залучення техніки..

Технологічний тип – це рівень землекористування в процесі використання водних та земельних ресурсів, головними показником якого є науково обґрунтована стратегія використання.

Економічна – використання під час планування наукових формул які мають забезпечити планування та контроль за використанням ресурсів. Цей вид ефективності характеризується натуральними і вартісними показниками. Натуральними показниками є наявність аграрного чи іншого потенціалу і масовість застосування з розрахунком у часі. Вартісні – ціна квадратного метра та товарної продукції в перерахунку на 1 га земельних чи водних угідь, а також валовий і чистий дохід та прибуток у перерахунку на 1 га земельних чи водних угідь. Витратна – підсумок витрат на одиницю при орендному виді діяльності та при перерахунку з іншими видами діяльності. [29; 45]

Екологічна – показує тип ефективності під час якого спеціальні властивості зберігаються і земельні та водні ресурси виступають як засіб інвестиції з метою збереження цінностей властивостей та швидкої ліквідності. Соціальна – тип ефективності який характеризує залучення земельних та водних ресурсів для потреб життя та суспільства. Головним при цьому виступає наявність інфраструктури яку б могли застосовувати люди для своєї діяльності. Гарним прикладом є паркувальні місця, складські площі чи місця рекреації. Соціальну ефективність поділяють на загальну, що відображає потреби населення в аграрній продукції і послугах та локальну – відображає потреби держави під час проведення законодавчої політики.

Висновки до розділу 1

Отже, зазначивши, все вище сказане можливо помітити, що є дуже багато тонкощів даної проблеми, які потрібно розкрити. Дуже багато вчених незважаючи на свої тлумачення даного питання продовжують працювати в цій

сфері. Все це потрібно для того щоб сформувати чітке уявлення, які можливі в подальшому проблеми очікують власників та користувачів водними та земельними ресурсами. Та які вони будуть обирати стратегії економічних відносин власності у подальшому. У ході наступного ознайомлення та розуміння даної проблеми варто ознайомитись з великою кількістю зарубіжних та вітчизняних видань. Це необхідно для того, щоб мати повне уявлення про фактори, які впливають на рішення щодо подальшої стратегії економічних відносин власності у землекористуванні.

Загалом досліджено змістовну сутність поняття «економічних відносин власності», головною метою якого є створення певної ринкової системи. Ця мета матиме основу та вибір оптимальних варіацій використання наявних методів і способів з забезпечення належних економічних і соціальних умов існування на ринку. З метою коректного визначення та уточнення даного поняття досліджено дефініцію:

- економічних відносин власності;
- ринкового середовища;
- типів ефективності землекористування;
- системи економічних відносин власності.

Аналіз визначень сутності цих понять підтвердив їх багатогранність, неоднозначність та багатосаровість.

РОЗДІЛ 2. СТАН ТА ТЕНДЕЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ У ЗЕМЕЛЬНОМУ ТА ВОДНОМУ ФОНДІ ПІВДНЯ УКРАЇНИ. ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЧОРНОМОРСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ.

2.1. Стан та тенденції економічних відносин власності у земельному та водному фонді півдня України

Якщо говорити про стан економічних відносин власності у земельному та водному фонді півдня України, то його можна описати як такий, що розвивається. Говорячи конкретно про власність як економічну категорію можливо сказати що це, відображення належності майна певній фізичній або юридичній особі та умови володіння ним, розпорядження і користування цими об'єктами. Економічні відносини це дії які виникають між учасниками з приводу обміну та отримання економічних переваг та інших благ. Ці дії виражені як сукупність обміну матеріальних благ, результатів інтелектуальної діяльності, певної суми грошей, цінних паперів на інші такі матеріальні блага які можуть передаватися в користування іншим суб'єктам власності на ринку. Власність у землекористуванні - це економічні відносини між власниками земельних і водних ресурсів та іншими такими ж власниками або іншими учасниками з приводу економічної взаємодії різних об'єктів з метою отримання прибутків.

Економічні відносини власності у землекористуванні у цьому разі є діями які виникають між землевласниками і власниками водних ресурсів та іншими економічними учасниками з метою отримання економічних переваг. Ці переваги виражаються як прибутки або земельний чи водний капітал. Землевласниками і власниками водних ресурсів як правило можуть також виконувати такі економічні відносини між собою при цьому змінюючи та перерозподіляючи ці ресурси між собою. Тобто сама кількість ресурсів чисельно не змінюється а змінюється структура власників земельного чи водного ринку. При цьому ця структура може змінюватись як в більшу так і в

меншу кількість учасників на ринку землекористувачів і користувачів водних ресурсів. Зараз більш детально буде розглянуто структуру всіх земельних та водних ресурсів України. В таблиці 2.1 представлено структуру земельних ресурсів України в таблиці 2.1

Таблиця 2.1

Структура земельних ресурсів України

Земельні ресурси та їх структура		
Види земельних ресурсів	млн. га	% до загальної площі
Орні землі	34.4	57
Сади, виноградники та інші багаторічні насадження	1.1	1.9
Сіножаті, пасовища й перелоги	7	11.7
Разом сільськогосподарських угідь	42.4	70.5
Ліси і лісові насадження	10.2	16.6
Болота	0.8	1.3
Сезонні землі	2.4	3.9
Піски і яри	0.5	0.8
Шляхи	1	1.6
Інші землі	3.3	5.3
Усього	60.4	100

Джерело [48]

Як видно з таблиці 2.1 земельні ресурси України представлені різноманітними категоріями земель, кожна з яких представляє собою певний інтерес та цінність у економічних відносинах власності. З переліку категорій детально можна детальніше зупинитися, на тому що:

- Орні землі, це земельні ділянки, які постійно за певних періодів обробляються і мають цільове використання під посіви сільськогосподарських культур, а також чисті пари, площі парників і теплиць. Для землевласників ці ділянки представляють високу цінність оскільки вони можуть приносити довгострокові прибутки при правильному використанні;
- Сади, виноградники та інші багаторічні насадження, це ділянки які зайняті садибними насадженнями та деревами з довгим життєвим

циклом. Ці земельні ділянки представляють помірний інтерес власності оскільки не несуть у собі довгострокових вигод від їх придбання;

- Пасовища і сіножаті. За своїми назвами впливає призначення цих ділянок, а саме для розведення худоби. Даний вид ділянок несе середній інтерес у економічних гравців тому що використання цих земельних ділянок можливе тільки при наявності інших біологічних активів;
- Ліси і лісові насадження. За своєю суттю ця категорія земельних ресурсів несе високу цінність оскільки має великий ресурсний потенціал. А також саме ця категорія є рідкісною через що і є її підвищена цінність;
- Болота мають середню цінність оскільки окрім рекреаційного значення більше не несе в собі інших переваг. Також при фізичній взаємодії може бути перетворена в іншу категорію земель але це перетворення не є законним;
- Сезонні землі, представляють собою землі які під дією сезонних погодних опадів кардинально змінюють свій фізичний стан та фауну. Мають низьку цінність серед землевласників;
- Піски та яри представляють інтерес як ресурсна база та місце де можливо встановити деякі інфраструктурні об'єкти. Представляє середній інтерес в землевласників;
- Шляхи є вигідними у землі власництві коли вони скорочують шлях. Найчастіше на шляхах будуються платні дороги, об'їзди чи тунелі.

З таблиці 2.1 також видно що частка орних земель є лівовою, це в свою чергу вказує на те, що сектор сільського господарства в Україні має свої великі потенціали. Землі України є національним багатством та основою її процвітання і добробуту. Завдячуючи досить зручному географічному розташуванню, маючи сприятливі кліматичні умови, родючі землі та помірну собівартість витрат на виробництво аграрної продукції. На рисунку 2.1 зображена частка орних земель у структурі земельного фонду.

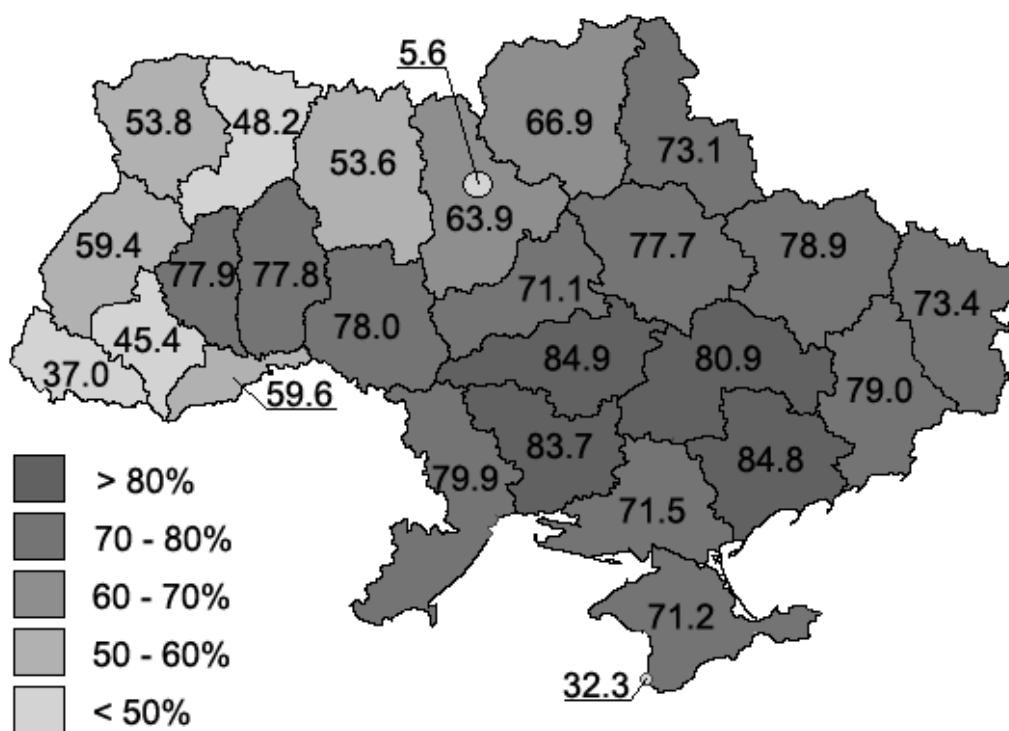

Рис 2.1 Частка орних земель у структурі земельного фонду

Рисунок 2.1 дозволяє оцінити потенціал орних земель, що дає змогу визнати що інвестування у розвиток економічних відносин є цілком виправданим та принесе вигоди у довгостроковій перспективі. Тепер розглянемо водні ресурси України в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Структура водних ресурсів по областях України

Область	Водні ресурси, км ³					
	середні багаторічні		в рік 75 % забезпеченості		в рік 95 % забезпеченості	
	місцеві	сумарні	місцеві	сумарні	місцеві	сумарні
АР Крим	0,91	0,91	0,65	0,65	0,43	0,43
Вінницька	2,47	11,0	1,83	8,46	1,16	5,96
Волинська	2,18	4,05	1,49	2,92	0,94	1,91
Дніпропетровська	0,87	53	0,40	42,8	0,14	32,5
Донецька	1,02	4,40	0,55	2,92	0,24	1,70
Житомирська	3,15	3,71	1,97	2,36	1,05	1,28
Закарпатська	7,92	13,3	6,21	10,5	4,47	7,26
Запорізька	0,62	53,0	0,30	42,8	0,13	38,1
Івано-Франківська	4,58	9,40	3,54	7,08	2,17	4,77

Київська	2,04	46,4	1,31	37,3	0,76	28,8
Кіровоградська	0,95	50,2	0,55	40,5	0,27	37,3
Луганська	1,46	5,09	0,86	3,35	0,45	2,00
Львівська	4,92	5,55	3,73	4,25	2,66	3,00
Миколаївська	0,57	4,00	0,33	2,78	0,16	1,71
Одеська	0,35	12,0	0,17	10,1	0,076	7,41
Полтавська	1,94	51,5	1,31	41,6	0,76	31,6
Рівненська	2,33	7,00	1,79	5,33	1,27	3,56
Сумська	2,43	5,79	1,75	4,13	1,15	2,71
Тернопільська	1,81	7,26	1,44	5,69	1,05	4,10
Харківська	1,66	3,41	1,14	2,35	0,71	1,50
Херсонська	0,14	54,4	0,06	42,8	0,02	32,0
Хмельницька	2,14	9,82	1,58	7,56	1,06	5,32
Черкаська	1,01	47,4	0,69	38,3	0,41	29,1
Чернівецька	1,23	10,1	0,86	7,86	0,49	5,60
Чернігівська	3,45	29,57	2,66	24,28	1,95	19,42
Усього по Україні	52,4	87,1	41,4	71,7	29,7	55,9

Джерело [48]

З таблиці 2.2 видно що забезпеченість України водними ресурсами не є достатньою. Це пояснюється тим, що питання забезпечення водними ресурсами не вирішувалось належним чином протягом довгого періоду. Тільки зараз процеси європейської інтеграції спонукали до створення законодавчих засад морського кадастру та його подальше наділення повноваженнями контролю та забезпечення цих ресурсів в належній кількості.

Проаналізувавши структуру земельних та водних ресурсів України можливо сфокусуватися на півдні України де також можливо виділити свою структуру земельних та водних ресурсів. В рисунках 2.2 та 2.3 відображено структуру земельних та водних ресурсів.

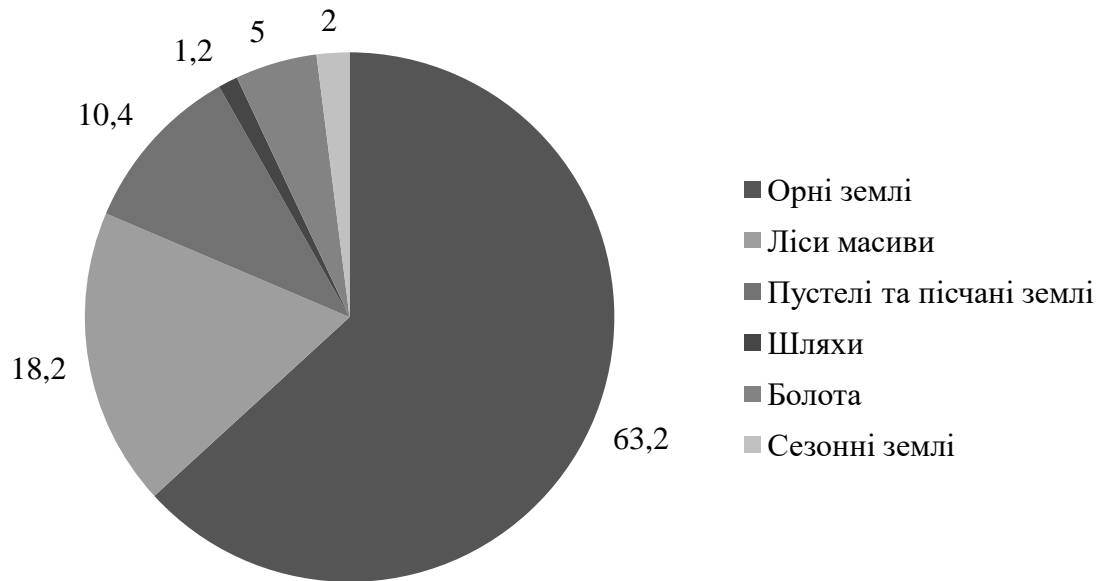

Рис 2.2. Структура земельних ресурсів півдня України

На рисунку 2.2 зображено, що орні землі мають перевагу перед всіма іншими видами земель. Значна частка цих земель знаходиться в Одеській області. Це без перебільшення дозволяє сказати, що південь України підходить для аграрного сектору найкраще з поміж усіх інших частин України. Зрозуміло що такий рівень родючості породжує велику цінність цих земельних ресурсів та дає змогу швидко одержати високий рівень прибутків. Але не будемо забувати і про недоліки через інтенсивне використання земельних ресурсів вони втрачають свій первісний стан і як результат стають непридатними для використання в сільському господарстві.

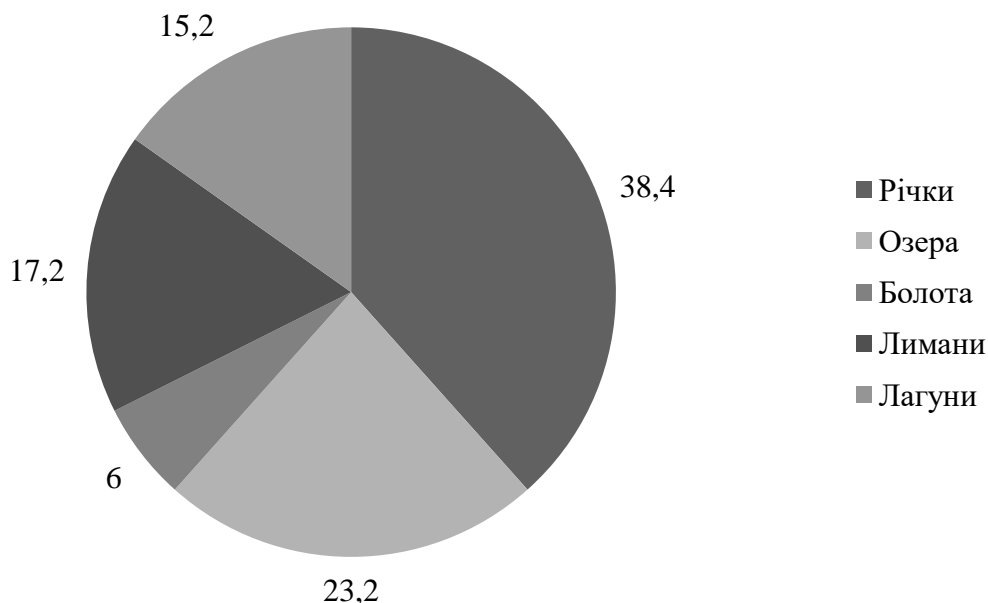

Рис 2.3. Структура водних ресурсів півдня України

Як можна побачити навіть попри те що водні ресурси не є значно розвинутими на півдні України, їх різноманіття все ж присутнє. Загалом проблема водних ресурсів не є проблемою тільки для України. Багато країн Європи вже зараз відчувають що необхідно якось вирішувати проблему нестачі водних ресурсів та дати змогу більшій кількості людей отримати доступ до чистих водних джерел. В додатках М, Л, зображено діаграми які показують структуру земельного фонду Миколаївської області як за своїм складом так і за формами власності.

Економічні відносини власності у земельному та водному фонді півдня України можна охарактеризувати такими функціями які зображені в таблиці 2.3

Таблиця 2.3

Функції економічних відносин власності

Функції економічних відносин власності	Зміст
Регулятивна	Забезпечує перерозподіл земельних та водних ресурсів на ринку. Проявляється в тому, що економічний ринок визначає попит та пропозицію на мікро- та макрорівні. Одночасно з цим це дає змогу оцінити доцільність використання цих ресурсів для впровадження певних видів діяльності.

Стимулятивна	Економічні відносини заохочують тих, хто найбільш вдало використовує переваги на ринку для одержання кращих прибутків, одночасно застосовуючи досягнення наукового прогресу. Змістом цієї функції є економічне стимулювання також нових учасників до появи на ньому.
Ціноутворююча	Здійснення остаточного визначення вартості земельної чи водної ділянки на основі збалансування попиту і пропозиції. Означає відчуження власності в процесі продажу земельної ділянки та можливість втрати або приросту вартості через механізм цін.
Інформаційна	Ринок забезпечує інформацією учасників ринкових операцій із земельними та водними ділянками за умови їх здійснення, про наявний попит і пропозицію на землю, про ціни на земельні ділянки, їх розташування.
Посередницька	Економічні відносини власності здійснюють посередництво при переході права власності на земельну ділянку, встановлюють зв'язки між попитом і пропозицією.
Наглядаюча	Економічні відносини власності здійснюють частковий та опосередкований контроль над процесом привласнення і передбачають переговори щодо грошових цін на земельні та водні ділянки.

Джерело [51,52]

Серед основних, представлених вище функцій економічних відносин власності у ринковій економіці основною є забезпечення передачі земельних та водних ресурсів від неефективних власників до ефективних, лише за таких умов ці ресурси матимуть цінність, яку можна буде використовувати для створення додаткової ціннісної пропозиції. Відповідно до цього держава має забезпечувати регулювання ринку земельних та водних ресурсів. Таке регулювання слід трактувати як сукупність цілей, стратегії, методів та заходів реалізації зваженої та збалансованої державної політики щодо забезпечення ефективного використання ресурсного потенціалу країни та перетворення земельних та водних ресурсів в єдину систему що має свою економічну рушійну силу.

Тобто доцільність державного контролю, має базуватись на цілях та

завданнях забезпечення чесного та прозорого розвитку землекористування та поступового розвитку національної економіки. Такі задачі визначені змістом та комплексом стратегій. Реалізувати які можливо тільки у випадку коли держава використовує ефективні та зважені методи та заходи з контролю. В таблиці 2.3 передбачено перелік нормативно правової бази якою регулюється ринок земельних та водних ресурсів України.

Таблиця 2.4

Нормативно правова база якою регулюється ринок земельних та водних ресурсів України

Законодавство	Тлумачення
Земельний кодекс України	Можна побачити всі тонкощі які виникають під час володіння, купівлі та продажу земельних ділянок
Цивільний кодекс України	Регулює усі питання що виникають між фізичними та юридичними особами в повсякденному полі.
Водний кодекс України	Водний кодекс регулює всі аспекти що стосуються відносин з водними джерелами, такими як річки, озера, болота, лимани.
Держгеокадастрова карта	Головна карта яка відображає усі на даний час наявні відносини власності в державі
Конституція України	Базовий документ який є основним та дає змогу діяти в правовому полі.
Закони «Про землеустрій»	Закон який дає роз'яснення щодо землеустрою на території України
Закон «Про державний контроль за використанням та охороною земель»	Закон який вказує на те що землі мають бути збережені оскільки земля є найціннішим активом в українській економіці.

Джерело: розроблено на основі [12,21,43]

З таблиці 2.4. видно що в Україні є нормативно правова база але є ще багато речей які не є доопрацьованими та потребують подальшого доповнення та покращення. Так багато законів не відображають сьогоdnішні реалії, деякі закони навіть суперечать один одному але все ж таки початок закладений і від

нього можливо рухатись.

Все перелічене дозволяє припустити такі тенденції навколо розвитку економічних відносин власності а саме багатофункціональність земельних та водних ресурсів як об'єктів правовідносин та державного управління без комплексної збалансованої державної політики та єдиної концепції земельного законодавства призводить до різноспрямованої та суперечливої взаємодії законодавства про землю з іншими галузями, насамперед із цивільним, містобудівним, лісовим, водним законодавством, законодавством про надра. Одночасна концептуальна зміна цивільного, земельного та містобудівного законодавства за відсутності послідовного аналізу практики застосування змін, що раніше вносилися, може негативно позначитися як на формуванні земельного правопорядку, так і на економічному та соціальному кліматі України. Є розбіжності у підходах до регулювання та управління землями, у тому, які — публічні чи приватні інтереси мають бути у пріоритеті при введенні нових інструментів регулювання. Таким чином, головними тенденціями в землекористуванні будуть подолання неузгодженості підходів у регулюванні земельних відносин та покращення законодавства до рівня європейських країн. Разом з цим будуть прослідковуватись тенденції до збільшуватися темпів росту кількості учасників ринку землі та водних ресурсів.

2.2. Загальна характеристика Чорноморського біосферного заповідника на сучасному етапі. Перешкоди та інновації економічного розвитку Чорноморського біосферного заповідника.

Чорноморський біосферний заповідник було засновано 14 липня 1927 року після прийняття Декрету Ради Народних Комісарів УРСР № 172 як одна із складових частин Надморського заповідника. Але вже у 1933 Чорноморський біосферний заповідник став самостійною одиницею та природоохоронною і науково-дослідною зоною. В часи Незалежної України Чорноморський біосферний заповідник був документально затверджений Указом Президента України від 26 листопада 1993 р. № 563. Уже в 1998 році Сесією

Координаційної Ради з програми ЮНЕСКО “Людина та біосфера” цей заповідник було включено до міжнародної мережі біосферних резерватів. Також в цей же рік було видано відповідний сертифікат.

Територія заповідника включає в себе Тендрівську та Ягорлицьку затоки Чорного моря, острови, які розташовані в згаданих вище затоках, а також п’ять материкових ділянок:

- Волижин ліс. Цей ліс залишається одним із найцінніших та великих лісових масивів біля низини Дніпра. Цікавим є те що цей лісовий масив досі залишився у своєму первозданному вигляді. Волижин ліс представляє собою набір довгоростучіх лісонасаджень із багатою трав’яною рослинністю. У Волижиному лісі проростає більше як сорок видів дерево-чагарникових рослин, у тому числі берест, осика та дніпровська береза. Воложин ліс прикрашає – вільховий гай, це місце що знаходиться поруч з мілководним озером. В цьому лісі також існує багато чагарників ожини, глоду, бузини, хмелю, дикого винограду. Через значний зволожений клімат цього місця є сприяння гарному проростанню різних рідких видів рослин. Гарною відмінністю Волижиного лісу є струмки та джерела, які через південний клімат не замерзають навіть зимою. З 1948 року у лісі було розпочато насадження соснових порід. Також тут проростає дуб з віком 600-700 років що є одним з найстаріших дерев в Україні;

- Солонозерна ділянка, місце яке все більше з часом наближається до типової лісостепової ділянки не зважаючи на назву. Окрім флори та фауни тут домінуючими є деревно-чагарникова група яка характеризується великим різноманіттям та високою сумарною щільністю;

- Івано-Рибальчанська ділянка це місце яке складається з унікального ландшафту інтразонального горбисто-піщаного лісостепу. Цей лісостеп займав всю більшість території Нижньодніпровських піщаних масивів, до того як регіон почали освоювати. Цей звичайний стан ландшафту з’явився через високий ступінь антропогенної трансформації природних комплексів на ділянці. Значна флора і фауна яка представлена різноманітними видами птахів

які проживають тут в певні пори року. Цьому передують також специфічне розміщення ділянок лісів та степу;

- Ягорлицький Кут, це півострів представлений піщаною косою у північній частині Чорного моря, у межах Херсонської області України. Омивається Єгорлицькою затокою з півночі та заходу, Тендровською затокою з півдня. Є західною частиною півострова з площею 5540 га та належить до Чорноморського біосферного заповідника.;

- Потіївська Стрілка це місце яке представлено різною червонокнижною флорою та фауною. Має велике значення для всього Чорноморського біосферного заповідника.

Загалом територію Чорноморського біосферного заповідника можна поділити на дві функціонуючі частини:

- заповідна частина, яка має площу 70509 га тобто земля яка надана заповіднику в постійне користування;

- буферна частина, яка має площу 18620 га. Це значення дорівнює 16% від усієї території Чорноморського біосферного заповідника;

- акваторії Тендрівської і Ягорлицької заток Чорного моря з площею 74971 га – це, окрім цього, є ділянки Чорноморського біосферного заповідника де встановлено спеціальну охоронну зону з площею 9278 га.

На рисунку 2.4 зображено всю територію Чорноморського біосферного заповідника.

Рис. 2.4. Чорноморський біосферний заповідник

В заповіднику знаходяться 73 працівника які виконують свої специфічні обов'язки, 7 людей з яких очолюють спеціальний науковий підрозділ. До служби контролю за збереженням флори та фауни залучено близько 26 людей. Останні 40 людей зайняті на інших суміжних посадах.

Головною ідеєю створення Чорноморського біосферного заповідника було створення охорони гніздових і перелітних птахів, морських та підводних жителів. Також як одна із цілей ставилася ідея збереження ландшафтів типчакowo-полинових причорноморських степів і солончаків.

Найбільшим біосферним заповідником в Україні є саме Чорноморський. Його територія представлена з таких ділянок, які показують різні місцеві ландшафти приморського півдня України:

- азонaльний лісостеповий;
- азонaльний піщано-степовий;
- зонaльний пустельно-степовий;
- приморський солончаковий.

Фізико-географічне розміщення Чорноморського біосферного заповідника мажливо віднести до Причорноморсько-Приазовського південностепового краю Південностепової підзони Степової зони. Рослинний

світ представлений Цюрупінсько-Скадовським округом Приазовсько-Чорноморської степової підпровінції Причорноморської степової провінції Європейсько-Азіатської степової області.

Ландшафтні та рельєфні зони Чорноморського біосферного заповідника представлені рівнинами, з численними зниженнями уздовж моря. Не великі підвищення існують але вони майже непомітні в повній картині представлення. Для морського узбережжя та угідь типовими є літоральний вал з піску та земноводних черепашок. Піщані ареали відображені як чергування бугрів кожні 2-4 м із невеличкими углубленнями. Піщані площі підстелені вапновим шаром. Піщані ареали і приморські піски – це доволі новоявлені структури і дуже свіжі фігури. Номенклатура тваринних і рослинних світів, високий ендемізм, геоморфологічна та територіальна унікальність мають значний вплив на європейську екологічну та рекреаційну спадщину.

Кліматичні умови Чорноморського біосферного заповідника представлені помірно-континентальним фоном, з теплим і сухим літніми вітрами. Зими мають характерні відлиги і слабким сніговим покривом. Також навесні та осінню тут дують сильні вітри. Середньо річна температура вимірюється від -2°C до $+24^{\circ}\text{C}$. Опади складають близько 320 мм протягом року. В додатках 3, I, представлено кліматичні умови розташування України та кліматичні умови розташування Чорноморського біосферного заповідника.

Чорноморський біосферний заповідник являє собою цінний біом, що з'єднує надзвичайно різноманітні приморські, прирічкові, ареали та материкові природні комплекси із лісовою, лучною, болотною, водною, степовою та галофітною рослинністю і відповідним їм різноманіттям комплексів тварин. Ценотична різноманітність представлена: лісами, у яких відмічено 22 асоціації, що входять до 4-х формацій, чагарниками – відповідно 5 асоціацій і 2 формації, степами – 29 і 8, луками – 28 і 7, прибережно-водною і водною рослинністю – 11 і 1, солончаками – 23 і 8. До Зеленої книги України занесені 11 степових та лісових асоціацій, які відносяться до 3-х формацій.

Вся територія Чорноморського біосферного заповідника показує різні природні явища степового півдня України. Зараз Чорноморський біосферний заповідник несе в собі визначну цінність для дослідників, котрі прагнуть описати найбільш багаті та збережені природні біоми морського, тваринного та рослинних світів на півдні України. Ці біоми можна побачити в недоторканому стані тільки тут.

На територіях які відносяться до Чорноморського біосферного заповідника вже знаходиться 926 видів флори, серед них – понад 700 видів зеленонкижних рослин, 90 – лишайників, 61 вид мохів, 87 видів шапкових грибів та 91 вид фітотрофних грибів-паразитів. І це тільки частина того що присутнє в цьому заповіднику.

У представленому різноманітті представники тваринного світу дуже сильно пов'язані із згаданими вище піщано-лісостеповими, приморськими, пустельно-степовими та прибережно-острівними природними зонами. На сучасному етапі в Чорноморському біосферному заповіднику вже відомо про близько 3500 різновидів які знаходяться на його території. З цих різновидів найбільшою номенклатурою різняться комахи, серед яких налічується близько 2200 різновидів, павукоподібні – 168 різновидів та молюсків – 65 різновидів. Крупний твариний світ відображає 462 різновиди, з яких найбільшим поділом відрізняються птахи – їх досліджено 309 різновидів. Світ плазунів нараховує 9 різновидів і є займає одне з найперших місць по цьому показнику серед заповідників в Україні. Час за який спостерігачі оцінили все морське різноманіття у річка, озерах та морських зонах можна охарактеризувати в 83 різновидів риб, або близько 50 % видового складу рибного фонду Чорного моря. Чорноморський біосферний заповідник є місцем з виключною задачею по збереженню різновидів та номенклатури птахів. В середині його меж гніздуються такі рідкісні різновиди, як кулик-сорока, морський зуйок, гага звичайна, ходуличник, крохаль довгоногий, реготун чорноголовий, орлан-білохвіст, дрохва, пелікан рожевий, баклан великий та біла чапля мала.

Сумарна номенклатура пташиного світу, що прибувають на зимування у Гендрівську та Ягорлицьку затоки, нараховує більше 120 тисяч особового складу. Враховуючи цю інформацію то стає зрозуміло що Чорноморський біосферний заповідник несе велику природоохоронну та дослідницьку цінність. Акваторії заповідника мають природоохоронний статус не дарма. Водноболотні угіддя, займають високе та міжнародне визнання. Чорноморський біосферний заповідник – найбільший морський заповідник держави, один з найстаріших та найбільш цінних в Україні. В додатку К вказано типи прибережних захисних смуг та їх законодавче регулювання у Чорноморському біосферному заповіднику.

В нормативно правовому полі Чорноморський біосферний заповідник визнаний та визначений як установа яка є спеціалізованою природоохоронною та науково-дослідною територією. Основною метою, цілями та завданнями згідно Закону України «Про природно-заповідний фонд України» та «Положенням про Чорноморський біосферний заповідник» є його діяльність яка має бути спрямована на збереження всіх рідкісних видів тварин, морського світу, флори та фауни. Також це все можливо побачити в Статуті. Там є передбачені мета, цілі та завдання серед яких є такі як:

- охорона і збереження рідких природних різновидів, які знаходяться на його території, а також дослідження більшості природних процесів та теорій, що можливо спостерігати в заповіднику;

- здійснення теоретичних та наукових дослідів в галузях біології, хімії, екології, спостерігання за заповідними зонами і прилеглих до них територій з ціллю одержання нових наукових доказів переконань а також знань із заповідної справи. Якщо розуміти збереження навколишнього середовища як один з варіантів сприяння сталому науково-технічному розвитку та соціально-економічному і духовному розвитку суспільства то можливо буде зберегти відповідну координацію для проведення нових досліджень на територіях Чорноморського біосферного заповідника. Проведення наукових досліджень на цих територіях та інших його територіях а також фонду регіону і акваторіях,

дасть змогу майбутнім поколінням бачити що для держави є перспектива збереження біорізноманіття.

- еколого-освітня діяльність Чорноморського біосферного заповідника несе в собі ціль сприяння у підготовці наукових кадрів і спеціалістів для того щоб мати більший науковий резерв у галузі охорони навколишнього природного середовища та заповідної справи.

Але тим не менш в Чорноморського біосферного заповідника є і недоліки та перешкоди які заважають йому розвиватися. В таблиці 2.5 зазначені всі фактори які впливають та можуть впливати на Чорноморський біосферний заповідник.

Таблиця 2.5

Зовнішні та внутрішні фактори впливу на Чорноморський біосферний заповідник

Фактори впливу	
Зовнішні	Внутрішні
Робота державного апарату: - політична стабільність; - дотримання законодавства; - реформи в законодавстві; - банківське регулювання;	- досвідченість менеджерів; - організаційна структура; - цілеспрямованість; - рівень інфраструктури; - комерційні зв'язки;
Загальноекономічна ситуація: - стан та вік працездатного населення; - інвестиційна привабливість; - рівень доходів населення; - податкове навантаження; - рівень інфляції	- рівень технології; - маркетингова політика; - впровадження інновацій; - стратегічне планування; - мотивація працівників; - соціальне середовище.

Джерело: Розроблено на основі [8]

З таблиці 2.5 видно, що на Чорноморський біосферний заповідник впливає низка найрізноманітніших факторів кожен з цих факторів може впливати як позитивно так і негативно. Якщо розглядати Чорноморський біосферний заповідник як великий механізм то можливо виділити наступні загрози та недоліки які будуть заважати подальшій роботі цього місця, а саме:

- Зменшення фінансування. При відсутності фінансування більшість працівників Чорноморського біосферного заповідника буде ще деякий час за інерцією працювати але з часом все одно всі будуть вимушені шукати інше місце роботи. Також скоріше за все будуть втрачений дорогоцінний досвід який ці люди напрацювали в цьому місці;
- Зменшення цінності заповідника через втрати унікальної місцевості своїх властивостей, а також втрата рідкісних представників флори та фауни. Так дійсно якщо до збереження не буде приділено уваги то можливо що поступово число рідкісної флори та фауни буде суттєво зменшуватися;
- Зменшення кількості досліджень. Зі зменшенням рівня проведених досліджень неможливо буде надати характерну оцінку процесам що відбуваються в Чорноморському біосферному заповіднику в сучасний момент часу. Саме тому збільшення кількості досліджень, експериментів, а також збільшення частоти наукових відкриттів може мати добрі результати. Можливо буде своєчасно реагувати на загрози які виникають в процесі існування такого специфічного середовища.
- Не забезпечена законодавча безпека цих територій. Якщо законодавство в питаннях збереження та охорони Чорноморського біосферного заповідника не буде відображати дійсного захисту цих територій або буде перероблене для махінацій з видобутку корисних ресурсів то це створить не тільки загрозу розорювання а взагалі поставить під питання існування Чорноморського біосферного заповідника.

Всі вище перелічені проблеми та недоліки можна вважати цілком реальними та актуальними. Але крім них також існують інновації та нововведення які повністю або частково допоможуть вирішити ці проблеми. Ці інновації та нововведення пересікаються з основною темою дослідження розвитку економічних відносин власності в землекористуванні.

2.3 Емпіричне дослідження щодо введення економічних інновацій для Чорноморського біосферного заповідника

Виходячи з отриманої інформації можна припустити що Чорноморський біосферний заповідник, являє собою велику територію, яке функціонує вже досить довгий період часу та має велику значимість. Основним джерелом інформації для аналізу є форма №1 Баланс(Звіт про фінансовий стан) та форма №2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід).

Аналіз складу майна Чорноморського біосферного заповідника за 2019-2020 роки наведена в таблиці 2.6 та 2.7.

Аналіз складу майна Чорноморського біосферного заповідника (необоротні активи) за 2019-2020 роки, тис.грн.

Актив	Код рядка	На початок звітної періоду(2019)	На кінець звітної періоду(2020)	Абсолютне відхилення	Темп приросту %
I. Необоротні активи					
Нематеріальні активи	1000	64,7	57,3	-7,4	-11,43
первісна вартість	1001	123,9	123,9	0	0
накопичена амортизація	1002	59,2	66,6	7,4	12,5
Незавершені капітальні інвестиції	1005	223,28	399,9	-183,29	-82,08
Основні засоби	1010	426,01	537,96	111,95	26,27
первісна вартість	1011	1162,62	1390,91	228,29	19,63
знос	1012	736,61	852,95	116,34	15
Довгострокова дебіторська заборгованість	1040	871	1394	523	60,2
Усього за розділом I	1095	664,47	597,62	-66,85	-10,1

Джерело: Розроблено на базі [54]

В період з 2019 по 2020 рік найбільше відхилення серед необоротних активів було у зміні первісної вартості 228,29 тис. грн.(19,63%) та незавершених капітальних інвестиціях на – 183,29 тис. грн.(-82,08%). В цілому необоротні активи зменшились на 66,85 тис. грн.(10,1%).

Таблиця 2.7

Аналіз складу майна Чорноморського біосферного заповідника

(оборотні активи) за 2019-2020 роки, тис.грн.

Актив	Код рядка	На початок звітного періоду(2019)	На кінець звітного періоду(2020)	Абсолютне відхилення	Темп приросту %
II. Оборотні активи					
Дебіторська заборгованість за продукцію, товари, роботи, послуги	1125	6505	22346	15841	243,52
Дебіторська заборгованість за розрахунками: за виданими авансами	1130	5307	18016	12709	239,47
з бюджетом	1135	12432	16464	4032	32,43
у тому числі з податку на прибуток	1136	-	3167	3167	100
Інша поточна дебіторська заборгованість	1155	6	-	6	-100
Гроші та їх еквіваленти	1165	104970	105462	492	0,46
Витрати майбутніх періодів	1170	6	7	1	16,67
Інші оборотні активи	1190	1306	1381	75	5,74
Усього за розділом II	1195	170349	229299	58950	34,60
Всього майна	1300	236796	289061	52265	22,07

Джерело: Розроблено на базі [54]

По оборотним активам найбільше всього зростає дебіторська заборгованість за товари та послуги на 12709 тис. грн.(239,47%), що каже про те, що Чорноморський біосферний заповідник все ж веде якусь економічну діяльність. Найменше з усіх зросли гроші та їх еквіваленти 492 грн.(0,46%). В

цілому оборотні активи зросли на 58950 тис. грн.(34.6%). Для кращого розуміння в таблиці 2.8 буде зображено кінцеву структуру майна Чорноморського біосферного заповідника.

Таблиця 2.8

Аналіз структури майна Чорноморського біосферного заповідника за 2019-2020 роки, %

Актив	На початок звітної періоду(2019)	На кінець звітної періоду(2020)
I. Необоротні активи		
Усього за розділом I	28,07	20,67
II. Оборотні активи		
Усього за розділом II	71,93	79,33
Всього майна	100	100

Джерело: розраховано автором на основі даних таблиці 2.7 та 2.8

Найбільшу частину в структурі майна Чорноморського біосферного заповідника становлять оборотні активи. В 2020-му році кількість оборотних активів зросла на 7,4%, що вказує на те що керівництво намагається здійснювати більше фінансових операцій. Оборотні та необоротні активи є важливими показниками ефективності тому що завдяки їх використанню можливо проаналізувати фінансовий стан організації та надати чіткий висновок про наступні стратегічні дії, які має виконати керівництво для досягнення своєї головної мети. Цією метою є максимізувати прибутки та мінімізувати витрати від своєї наукової діяльності. На базі Чорноморського біосферного заповідника працюють дослідницькі комплекси які включають:

- Експериментальні лабораторії (ЕЛ), що об'єднують дослідні лабораторії, а також лабораторію механічних випробувань готових виробів;
- центральну дослідницьку лабораторію (ЦДЛ), що об'єднує хімічну, екологічну, санітарно-промислову лабораторії;
- універсальну лабораторію для комплексних експериментів;
- ділянки для випробувань.

Окрім майна також необхідно проаналізувати джерела майна Чорноморського біосферного заповідника які наведені в таблиці 2.9 та 2.9.1.

Таблиця 2.9

Аналіз складу джерел майна Чорноморського біосферного заповідника
(Власний капітал, довгострокові зобов'язання і забезпечення) за 2019-2020 роки, тис.грн.

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду(2019)	На кінець звітного періоду(2020)	Абсолютне відхилення	Темп приросту %
I. Власний капітал					
Зареєстрований (пайовий) капітал	1400	998	998	0	0
Додатковий капітал	1410	26380	26380	0	0
Резервний капітал	1415	108	108	0	0
Нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	1420	162395	193062	30667	18,88
Усього за розділом I	1495	189881	220548	30667	18,88
II. Довгострокові зобов'язання і забезпечення					
Відстрочені податкові зобов'язання	1500	306	306	0	0
Довгострокові забезпечення	1520	100	100	0	0
Цільове фінансування	1525	44	51	7	15,90
Усього за розділом II	1595	450	457	7	1,55

Джерело: Розроблено на базі [54]

Власний капітал підприємства Чорноморського біосферного заповідника – це фінансові ресурси, які організація має для фінансування своєї господарської діяльності. В таблиці 2.9.1 зображено поточні зобов'язання і забезпечення.

Таблиця 2.9.1

Аналіз складу джерел майна Чорноморського біосферного заповідника за 2019-2020 роки, тис.грн.

Пасив	Код рядка	На початок звітного періоду(2019)	На кінець звітного періоду(2020)	Абсолютне відхилення	Темп приросту %
III. Поточні зобов'язання і забезпечення					
Поточна кредиторська заборгованість за: довгостроковими зобов'язаннями	1610	-	-	-	-
товари, роботи, послуги	1615	4292	3580	-712	-16,58
розрахунками з бюджетом	1620	392	602	210	53,57
розрахунками зі страхування	1625	513	452	-61	-11,89
розрахунками з оплати праці	1630	1356	2038	682	50,29
Поточна кредиторська заборгованість за одержаними авансами	1635	38465	57116	18651	48,48
Поточна кредиторська заборгованість за розрахунками з учасниками	1640	9	9	0	0
Інші поточні зобов'язання	1690	1438	4259	2821	196,17
Усього за розділом III	1695	46465	68056	21591	46,46
Баланс	1900	236796	289061	52265	22,07

Джерело: Розроблено на базі [54]

Власний капітал Чорноморського біосферного заповідника за 2019-2020 роки змінився тільки за нерозподіленим прибутком. Найбільше відхилення було за іншими поточними зобов'язаннями і становило 2821 тис. грн.(196,17%). Найменше відхилення було за цільовим фінансуванням 7 тис грн.(1,5%). Загалом за всіма розділами джерел майна видно що відбувається збільшення операцій з майном.

Як можна побачити Чорноморський біосферний заповідник хоч і не є повноцінним економічним учасником але тим не менш провадить певну економічну діяльність і навіть має фінансові результати. До основних послуг

які надає Чорноморський біосферний заповідник можливо віднести:

- Відвідування музейної експозиції еколого-освітнього центру;
- Послуги, пов'язані із проведенням досліджень на території заповідника сторонніми установами (з обов'язковим укладанням договорів про співробітництво);
- Туристична діяльність (Екологічні стежки);
- Оренда окремих туристичних земельних та водних ділянок.

Як можна побачити керівництво Чорноморського біосферного заповідника використовує такі методи економічних відносин власності які включають:

- Методи взаємодії з іншими економічними клієнтами (фізичними особами);
- Методи взаємодії з іншими рівнозначними юридичними особами;
- Методи взаємодії між державними економічними установами.

Але цих методів економічних відносин власності не достатньо. Тому що Чорноморський біосферний заповідник не виконує свою головну функцію продажу та купівлі земельних ділянок. Ця функція є головною при економічних відносинах власності у землекористуванні. Через свій особливий статус природоохоронного об'єкту заповідник не може в повну силу розкрити свій економічний потенціал. Більшість земельних та водних ділянок які знаходяться під контролем Чорноморського біосферного заповідника заборонено використовувати в купівлі та продажі. Перелічені методи які керівництво використовує дають певний економічний ефект але з часом без подальшого економічного розвитку їх буде недостатньо.

Щоб ситуація покращилась можливо застосувати інноваційні методи розвитку економічних відносин власності у землекористуванні. Впровадження цих новітніх методів необхідне для того щоб заповідник зміг повністю провадити свою діяльність. Ці інноваційні методи економічних відносин власності у землекористуванні представлені в додатку А.

З додатку А видно що ці інноваційні методи допоможуть не тільки покращити фінансовий стан Чорноморського біосферного заповідника а й

збільшити інтенсивність економічних відносин власності в землекористуванні. Також запровадження інноваційних методів допоможе збільшити рівень популярності серед інших заповідників включаючи навіть іноземні.

Висновки до розділу 2:

Загалом Чорноморський біосферний заповідник можна класифікувати як систему механізмів які функціонують та виконують злагоджену наукову політику. Цінність отриманих дослідів дає нам змогу вивчити фізичні, хімічні, біологічні складові рідкісних представників земельних та водних ресурсів. В цілому стан та тенденції економічних відносин власності у земельному та водному фонді півдня України можливо охарактеризувати як такі що будуть бурхливо розвиватися незважаючи на тимчасовий спад у зв'язку з воєнними діями. Наукові відкриття та дослідження завжди стояли в пріоритеті тому що вони відкривають нові можливості для економії ресурсів та покращення наявних технологій. Суттєвий вклад у дослідження які вносять вчені довів що з часом навіть невеликі відкриття можуть призвести до прогресу. Розвиток економічних відносин власності у землекористуванні допоможе збудувати нові інститути власності та економічної взаємодії між учасниками ринку земельних та водних ресурсів. В розділі було розглянуто сучасний стан та тенденції в землекористуванні, розглянуті особливості, які має Чорноморський біосферний заповідник та його структуру.

Також було розглянуто Чорноморський біосферний заповідник як економічну організацію а саме його активи, джерела формування цих активів. Розглянуті методи розвитку економічних відносин власності у землекористуванні показали що можливості та потенціал розвитку цих інститутів існує і навіть попри події які розгорнулися у місці дислокації заповідника можливо буде продовжити їх впровадження коли буде досягнуто відповідний рівень безпеки заповідника.

РОЗДІЛ 3.ІНТЕРПРИТАЦІЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ВВЕДЕНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ІННОВАЦІЙ ДЛЯ ЧОРНОМОРСЬКОГО БІОСФЕРНОГО ЗАПОВІДНИКА

3.1 Позитивний економічний ефект від введених економічних інновацій для Чорноморського біосферного заповідника

В широкому розумінні економічний ефект це економічний результат від корисної діяльності. Цей ефект вимірюється як різниця між отриманими доходами та витратами на їх здійснення.

Економічний ефект характеристика елементів кількісного та якісного складу що є у системі а саме їх результати від взаємодії. На відміну від інших ефектів які вмикаються в дію законами фізики, хімії, технологічних процесів та інших рушіїв економічний ефект існує переважно в грошовій формі. В залежності від часу, та сили певного елемента по результатам взаємодії можливо виділити позитивний, негативний і нейтральний ефект.

Позитивний ефект несе у собі збільшення початкових елементів та дозволяє кожного разу оперувати більшою кількістю елементів для вдалої довгострокової взаємодії. Негативний ефект виражається в протилежній ситуації а саме зменшення початкових елементів що дозволяє кожного разу оперувати меншою кількістю елементів в короткостроковій взаємодії. І нейтральний ефект виражається в збереженні елементів на початковому рівні але в довгостроковій взаємодії також є негативним оскільки інфляція елементів з часом зменшує цінність всіх елементів. Такими елементами можуть виступати грошові знаки, рухоме майно, обладнання, інструменти, інтелектуальна власність, цінні папери та нерухому майно.

В додатку А були представлені різні інноваційні методи розвитку економічних відносин власності у землекористуванні для Чорноморського біосферного заповідника. Всі ці методи представляють різний позитивний ефект від свого впровадження. Впровадження яких принесе різний позитивний ефект, але в усіх випадках користування земельними та водними ресурсами

зросте, тому що ці інноваційні методи включають за діяння земельних та водних ділянок при їх впровадженні. Звісно що всі впроваджені методи мають не нести загрози для біомів які знаходяться в Чорноморському біосферному заповіднику.

Метод економічного залучення обладнання та кадрів з інших українських чи міжнародних заповідників дозволить отримати позитивний економічний ефект від економічних відносин власності у вигляді цінних наукових відкриттів, обміну досвідом, землекористування, проведення дослідів з застосуванням раніше не використовуваного обладнання. Економічні відносини власності тут виникають між працівниками різних заповідників і їх інтелектуальною власністю та обладнанням лабораторій. Ці елементи використовується для вивчення земельних та водних ресурсів тим самим покращуючи рівень землекористування.

Метод дослідницького доступу до даних має на меті схожий з першим методом ефект впливу на землекористування але він більш вузьконаправлений та може діяти в односторонньому напрямі. Економічний ефект від такого методу буде у тому що більшість залучених коштів можливо використовувати для власних дослідів та відкриттів у земельних та водних ресурсах та в цілому покращити рівень землекористування.

Метод створення «Банку земель» та «Водного банку» дозволить суттєво збільшити кількість земельних та водних ділянок, які становитимуть додаткові економічні активи власності та завдяки яким можливо буде зробити більше туристичних, заповідних зон, зон для проведення дослідів та експериментів. Можливо також надавати деякі земельні ділянки які не становлять заповідної цінності на засадах оренди тим самим також збільшуючи відсоток землекористування. В будь якому разі з часом володіння такою власністю не принесе зменшення початкових елементів тому що земельні та водні ділянки з часом зберігають свою первісну вартість.

Метод інфраструктурної розбудови дасть змогу задіяти ті ділянки які мають потенціал до розвитку туристичної чи заповідної діяльності. Дуже

велика кількість земельних ділянок знаходяться у стані занедбаності через те що їм не достатньо приділяється уваги чи через недостатнє цільове фінансування. Розбудова спеціальної інфраструктури дозволить не тільки залучити нове фінансування від туристичної діяльності але також дозволить збільшити імідж заповіднику серед інших заповідників. Розвиток інфраструктури зробить Чорноморський біосферний заповідник більш привабливим для інвесторів. А отже дозволить розраховувати на збільшення економічних відносин власності між учасниками у питаннях подальшої розбудови інфраструктури.

Метод «Створення біологічної бібліотеки» земельних та водних ресурсів. Цей метод економічних відносин власності дасть змогу зберегти зразки зникаючих біологічних біомів, земель та водних ділянок які утворюватимуть собою ціннісний актив а саме біологічну бібліотеку. Дані активи можливо використовувати як цінність яку можливо обмінювати на інші рідкісні біоми та з часом розширити не тільки власну бібліотеку а й збільшити заповідник за рахунок використання цих біомів в середовищі заповідника. Таким чином можливо збільшити землекористування та привнести додатковий розвиток економічних відносин власністю.

Метод екологічного землекористування дозволить створити на території Чорноморського біосферного заповідника нові об'єкти енергетичної генерації. Таким чином вдасться стати не тільки енергетично незалежними а і отримати енергетичні активи, що дозволили би встановити економічні відносини власності між керівниками Чорноморського біосферного заповідника та споживачами електроенергії тим самим також збільшивши рентабельність земельних та водних ділянок.

Всі перелічені методи дадуть більш кращий результат якщо будуть впроваджені разом та в такій послідовності що не нанесе шкоди земельним та водним ресурсам. Землекористування при цьому буде набагато доцільніше та ефективніше. На рисунку 3.1 зображено картосхему Чорноморського біосферного заповідника на карті землекористування.

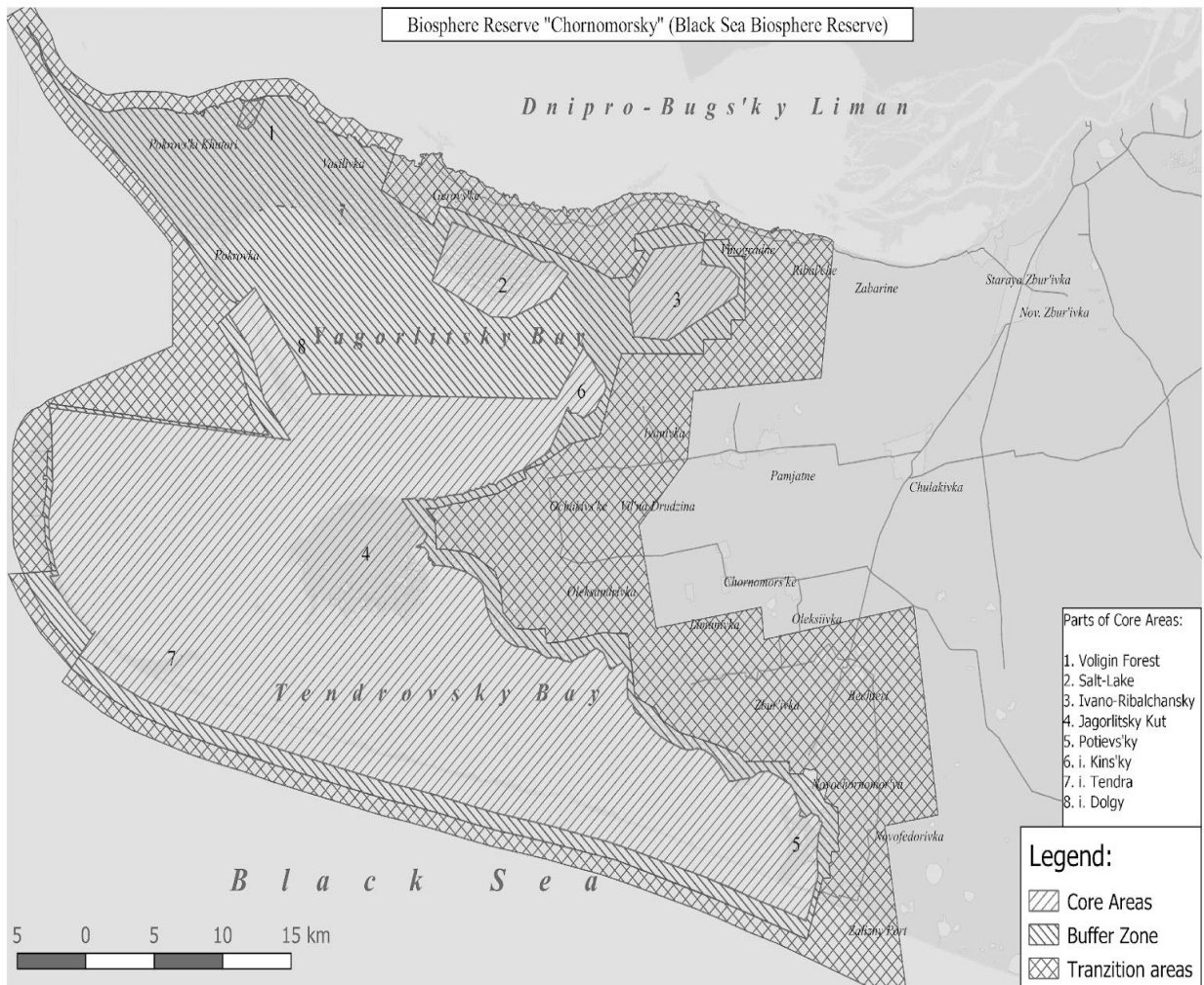

Рис. 3.1. Картосхема Чорноморського біосферного заповідника на карті землекористування

З рисунку 3.1 видно що для того щоб впровадити інноваційні методи економічних відносин власності у землекористуванні для Чорноморського біосферного заповідника є великий простір. Але окрім цього також необхідним фактором є бажання самих керівників до розвитку. В додатках, Б-О зображено детальні картосхеми кадастрового зонування місцевості окремих районів Чорноморського біосферного заповідника. По цих рисунках можна зрозуміти що землевпорядні роботи ведуться та потреб в їх виконанні існують. Процеси землевпорядних робіт є частиною економічних відносин власності що ще раз наголошує важливість цих робіт.

3.2. Рекомендації для керівників Чорноморського біосферного заповідника

Якщо узагальнити основні шляхи розвитку економічних відносин власності у землекористуванні для Чорноморського біосферного заповідника, то можна отримати більш загальні рекомендації, такі як впровадження нових методів у заповідник, збільшення наукових дослідів, активне використання інновацій, реалізація наукового та економічного потенціалу через дослідницький потенціал.

Найефективнішим способом підвищення рівня розвитку економічних відносин власності у землекористуванні було і залишається впровадження інновацій. Не можна не згадати визначення Й. Шумпетера, [49] який описував п'ять видів основних шляхів розвитку:

1. інновації, наслідком яких є впровадження нових методів роботи та досліджень, які мають якісно нові особливості по відношенню до існуючих;
2. новий підхід до комерційного використання наукових праць та ідей, без суттєвої зміни технології;
3. вихід на нові цілі та завдання галузі, незважаючи від того, чи потрібні ці цілі та завдання чи ні;
4. використання нового наукового досвіду;
5. зміна організаційних та інституційних форм, наслідками чого може бути, зміна особового складу чи способи взаємодії.

Таким чином, керівництво Чорноморського біосферного заповідника не повинно зупинятися на досягнутому, а постійно удосконалюватися, здійснювати пошук нових рішень, розробляти та впроваджувати нові методи та інновації, що стануть фундаментом для побудови конкурентоспроможності, збережуть конкурентні переваги і стійкість організації її економічних показників, адже важливість роботи заповідника відповідає всім світовим вимогам і стандартам.

Висновки до розділу 3:

В розділі було розглянуто основні переваги від введення Чорноморським біосферним заповідником методів запропонованих у додатку А. Кожен метод представляє собою набір дій і функцій. Ці методи є необхідними для того, щоб розвиток економічних відносин власності у землекористуванні Чорноморського біосферного заповідника був сталим та приносив позитивний економічний ефект. Також було надано рекомендації керівникам Чорноморського біосферного заповідника які представляють собою основні шляхи розвитку. Якщо керівники будуть зацікавлені у тому щоб їх заповідник займав лідуєче місце як серед інших українських заповідників так і серед світових, то можливо буде започаткувати деякі нововведення та інновації та вже досить скоро побачити результати їх роботи.

В наш час коли світ швидко змінюється, кожній організації необхідно мати стратегії чітких методологічних переваг, організація повинна бути доволі адаптивною, готовою до будь яких змін у відповідності до змін зовнішнього та внутрішнього середовища. Наявність такої адаптивності і дає оперативний підхід до вирішення проблем які виникають при впровадженні нових методів розвитку економічних відносин власності у землекористуванні.

РОЗДІЛ 4. ОХОРОНА ПРАЦІ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах ринкової економіки зростають вимоги до професійної підготовки працівників, яка поряд з фаховими компетенціями передбачає вміння надійно та безпечно працювати. Державна політика в галузі охорони праці ґрунтується на головному принципі пріоритетності життя та здоров'я працівників перед будь-якими результатами виробничої діяльності. Реалізація цієї політики передбачає виконання багатьох заходів з підвищення рівня безпеки праці, але головним серед них є формування у працівників засобами освіти мотивації щодо посилення відповідальності особи за власну та колективну безпеку під час професійної діяльності.

Визначення праці як доцільної діяльності людини, спрямованої на створення благ, необхідних для існування як окремого індивідуума, так і суспільства загалом, саме собою унеможлиблює наявність небезпечних та шкідливих умов під час професійної діяльності. З погляду безпеки праці, доцільною діяльністю людини можна вважати тільки таку сукупність дій, яку реалізують в умовах, безпечних для життя людини. Але нинішній рівень науково-технічного прогресу, з одного боку, та соціально-економічні орієнтири розвитку сучасного суспільства, з іншого боку, ще не спроможні створити сприятливі умови для досягнення кінцевої мети економічного розвитку – забезпечення благополуччя людини, збереження її здоров'я та створення найкращих можливостей для її самореалізації та вдосконалення. Досягнути цю мету можна тільки через успішну виробничу діяльність, вирішальним елементом якої є сама людина, її фізичний, розумовий та духовно-моральний розвиток. Об'єктивно ринкові відносини мають стимулювати не тільки розвиток економіки, а й сприяти створенню безпечних та здорових умов праці з метою найповнішого використання творчих можливостей людських ресурсів. Використовуючи економічні категорії, можна стверджувати, що невідповідність умов праці вимогам її безпеки робить таку економічну діяльність збитковою. Хоча заходи з охорони праці мають яскраво виражений

соціальний характер, вони тісно пов'язані з економічно-фінансовою діяльністю об'єкта господарювання, якщо затрати на гарантування безпеки праці розглядати як прибуток у порівнянні із втратами від небезпечних подій, які виникають через відсутність безпечних умов праці. Зміни в економіці нашої країни, розвиток різних форм власності потребують нових підходів до управління охороною праці.

Визначення праці як доцільної діяльності людини, спрямованої на створення благ, необхідних для існування як окремого індивідуума, так і суспільства загалом, саме собою унеможлиблює наявність небезпечних та шкідливих умов під час професійної діяльності. З погляду безпеки праці, доцільною діяльністю людини можна вважати тільки таку сукупність дій, яку реалізують в умовах, безпечних для життя людини. Але нинішній рівень науково-технічного прогресу, з одного боку, та соціально-економічні орієнтири розвитку сучасного суспільства, з іншого боку, ще не спроможні створити сприятливі умови для досягнення кінцевої мети економічного розвитку – забезпечення благополуччя людини, збереження її здоров'я та створення найкращих можливостей для її самореалізації та вдосконалення. Досягнути цю мету можна тільки через успішну виробничу діяльність, вирішальним елементом якої є сама людина, її фізичний, розумовий та духовно-моральний розвиток. Об'єктивно ринкові відносини мають стимулювати не тільки розвиток економіки, а й сприяти створенню безпечних та здорових умов праці з метою найповнішого використання творчих можливостей людських ресурсів. Використовуючи економічні категорії, можна стверджувати, що невідповідність умов праці вимогам її безпеки робить таку економічну діяльність збитковою. Хоча заходи з охорони праці мають яскраво виражений соціальний характер, вони тісно пов'язані з економічно-фінансовою діяльністю об'єкта господарювання, якщо затрати на гарантування безпеки праці розглядати як прибуток у порівнянні із втратами від небезпечних подій, які виникають через відсутність безпечних умов праці. Зміни в економіці нашої країни, розвиток різних форм власності потребують нових підходів до

управління охороною праці.

Формування у землевпорядних фахівців умінь та компетенції для забезпечення ефективного управління охороною праці та поліпшення умов праці з урахуванням досягнень науково-технічного прогресу та міжнародного досвіду, а також в усвідомленні нерозривної єдності успішної професійної діяльності з обов'язковим дотриманням усіх вимог безпеки праці у конкретній галузі.

Основне завдання охорони праці це забезпечення гарантії збереження здоров'я і працездатності працівників у виробничих умовах конкретних галузей господарювання через ефективне управління охороною праці та формування відповідальності у посадових осіб і фахівців за колективну та власну безпеку.

Охорона праці в галузі має взаємозв'язок з такими дисциплінами: землевпорядні вишукування, містобудування та управління урбанізованими територіями, господарське та трудове право, цифрова фотограмметрія.

Охорона праці на землевпорядних підприємствах ґрунтується на основних законодавчих актах про охорону праці та державних нормативних актах з охорони праці. Незалежно від форм власності підприємства, на нього поширюються основні законодавчі акти з охорони праці, а це – Конституція України, Закон України про охорону праці, Кодекс законів про охорону праці, Закон про пожежну безпеку та інші. Всі державні нормативно-правові акти з охорони праці, являють собою не лише стандарти, норми і положення, а й інструктажі та інші документи, які представлені в єдиному реєстрі. Державні нормативно-правові акти поділяють на загальнодержавні, галузеві та міжгалузеві. В галузі землевпорядкування одним з таких актів є «Правила по техніці безпеки на топографо-геодезичних роботах», які затверджені Колегією Головного управління геодезії і картографії при Раді Міністрів 9 лютого 1989 року № 2/21. При прийомі на роботу та у процесі праці всі працівники проходять інструктаж з охорони праці та перевірку базових знань у цій галузі. Особи, які не пройшли навчання та інструктаж до роботи не допускаються. На геодезичних підприємствах однією з важливих позицій є профілактика, тобто

заходи спрямовані на попередження та запобігання виробничого травматизму, а також дотримання вимог з охорони праці. З вище сказаного робимо висновок, що охорона праці на землевпорядних підприємствах являє собою сукупність організаційних, санітарно-гігієнічних, технічних, соціально-економічних та лікувально-профілактичних заходів спрямованих на попередження виробничого травматизму та зменшення шкідливого впливу факторів виробництва. Головною метою охорони праці є забезпечення належних умов праці для кожного працівника виробництва.

Для того щоб працівник міг проводити польові роботи, йому необхідно пройти обов'язкову медичну перевірку. При виконанні будь-яких робіт проводиться інструктаж, 60 і польові роботи не виняток. Особи, які не пройшли інструктаж з техніки безпеки з будь яких причин, до виконання робіт не допускаються. Керівник бригади зобов'язаний до виїзду на польові роботи провести інструктаж по правилах безпечного виконання робіт та навчити практичним прийомам безпечного ведення всіх видів робіт, з якими працівник буде зіштовхуватися у процесі роботи. При польових землевпорядних роботах необхідно дотримуватися таких вимог: – заборонено наближатися ближче 2 метрів до обривистих берегів річок та ярів; – спускатися в яри і підійматися по обривистих берегах річок тільки по найбільш прийнятних ділянках відкосу; – роботи проводити в суху погоду при добрій видимості, в найбільш жаркі дні слід переривати роботу та переносити її на ранок або вечір. – Камеральні роботи теж слід виконувати дотримуючись правил техніки безпеки. В умовах виконання робіт широко застосовуються сучасні технічні засоби, здебільшого це персональні комп'ютери. В землевпорядних організаціях застосовуються дві системи штучного освітлення: – загальне освітлення, яке використовують без застосування місцевого освітлення; – комбіноване освітлення, коли до загального освітлення на робочих місцях додатково передбачається місцеве освітлення.

При проектуванні безпечних маршрутів в першу чергу забезпечують можливість якісного виконання геодезичних вимірювальних робіт, намагаються

зменшити протяжність ходу і замінити небезпечні ділянки шляху (труднопрохідні) більш безпечними. З цією метою межі ділянок окремих бригад намічають по берегах рік, а не по рамках трапеції. В місцях підходу до бази розміщених по одну сторону ріки, для частих переходів на другу сторону, проектують будівництво мостів або обладнання постійних човникових переправ.

Групові схеми безпечних маршрутів руху бригад складають на район дії трьох або чотирьох бригад і на район дії однієї або двох партій. Після цього, об'єднують ці схеми укладають карти маршрутів на зону дії всієї експедиції. Така карта використовується керівництвом експедиції для служб безпеки і організації робіт партій і бригад. Вона уточнюється і змінюється в залежності від зміни видів робіт, засобів транспорту і інше. На схемах маршрутів, крім мінімальної географічної основи, більш наочно наносять: шляхи руху бригад, місця і дати стоянок бригад, місце радіозв'язку і місце зустрічі бригад з начальником партії розміщенням продовольчих точок, без партії і штабу експедиції. Робочі проекти організації робіт і схеми руху бригад затверджуються начальником або головним інженером експедиції, і після цього вони стають засобом оперативного планування диспетчеризацією і управління експедиції і партії.

Трудове законодавство зобов'язує підприємства забезпечувати безпечні умови праці всім працівникам, тому в період підготовки до польових робіт керівникові експедиції і партії проводять заходи, що забезпечують профілактику захворювання і травматизму.

Перш за все виникає проблема підбору кадрів, яким не протипоказано виконання робіт, передбачених планом у даних географічних умовах. З цією метою проводяться обов'язкові медичні обстеження усіх працюючих. При цьому в направленні, на медогляд указується прохання дати закінчення про можливість даного працівника в експедиційних умовах, з пішими переходами, з нічлігом у палатках, в певних географічних умовах на роботі зв'язаній з підніманням на високі споруди, дерева і інше.

Велику допомогу в роботі експедиції і партії при нещасних випадках надають місцеві мешканці і місцеві органи влади. Тому керівники експедиції і партії при першому знайомстві з районом робіт повинні ознайомити про роботу і районну адміністрацію, міліцію господарства, на території яких будуть проводитись топографо-геодезичні роботи.

Перед виїздом на роботу проводиться обов'язкове навчання і інструктаж польових робітників. Вступний інструктаж обов'язковий для нових робітників і студентів-практикантів. Після призначення їх на конкретну роботу здійснюється інструктаж на робочому місці, з практичним навчанням безпечних умов і методів праці. Крім роботи, кожний навчається організації безпечних переходів, переїздів, переправ, орієнтації на місцевості, наданню першої долікарської допомоги потерпілим. Працівники, прийняті на роботу на механізмах, або на роботи підвищеної небезпеки, яка вимагає технічної підготовки спочатку проходять спеціальне навчання, потім практична робота на місцевості, в полі, морі і в горах. Після перевірених випробувань вони одержують посвідчення на право виконання робіт. Для навчання і інструктажу на базі повинен бути кабінет по техніці безпеки, забезпечений літературою, плакатами, наочними посібниками і засобами техніки безпеки.

При проведенні робіт в районах, що мають вогнища інфекційних захворювань, проводиться інструктаж по мірах захисту від цих захворювань, вивченням норм і форми застосування репелентів. У всіх експедиціях до початку робіт необхідно повторити вивчення засобів і методів надання першої долікарської медичної допомоги потерпілим.

Значення транспорту на всіх видах геодезичних робіт важко переоцінити. Виконання всіх польових геодезичних робіт по тріангуляції, полігонометрії, нівелюванню і зйомках зв'язані з постійними переїздами з пункту в пункт. Більш того різні транспортні засоби: автомобілі, літаки, пароплави — приймають участь в процесі геодезичних робіт, як знаряддя праці. Переїзди і переходи при геодезичних роботах складають особливу категорію норми часу і в різних видах робіт, в різних географічних умовах вони складають від 30 до 40

% норми часу. Тому видно і травматизм при переїздах на топографо-геодезичних роботах складає від 20 до 30% від усіх нещасних випадків. Ця обставина заставляє звернути увагу на організацію і упорядкування переїздів, дисципліну і режим переїздів, надійну механізацію засобів пересування, підвищення відповідальності і якості транспортних робіт, скорочення водних переправ і виховання дисципліни у водіїв. Вимоги безпеки:

1. Відповідність наявних транспортних засобів процесу робіт, якості доріг, мостів, умовам перехідності.
2. Відповідність погодних умов для польоту, плавання, переходу, переправи.
3. Технічна справність і придатність транспортних засобів.
4. Наявність кваліфікованих і дисциплінованих водіїв і контроль за станом їх здоров'я.
5. Наявність комплекту слюсарних інструментів, запасних частин і матеріалів для дорожнього руху.
6. Забезпечення продуктами харчування, пальними і змащувальними матеріалами.
7. Наявність протиаварійних і рятувальних засобів.
8. Наявність засобів зв'язку (радіозв'язку) з базою партії (експедиції) в будь-якій точці пункту.
9. Правильна укладка і розміщення вантажу, без перевищення маси і габаритів.
10. Зручне рівномірне розміщення сидячих місць для пасажирів.
11. Дотримання правил руху, плавання, польотів.
12. Наявність точних повідомлень про шляхи переміщення і уміння орієнтуватись на шляху руху.

Крім загальних правил безпеки потрібно знати безпечні умови, що відносяться тільки до автомобільного транспорту. Кожна автомашина має пройти технічний огляд (ТО-1) (ТО-2) на основі якого видається довідка про технічну справність автомашини.

Кожна автомашина закріплюється за певним водієм, який відповідає за техніку безпеки при переїздах на автомобілях людей і при транспортуванні вантажів. До управління автомобілями, що виїжджають у важкі рейси польових геодезичних робіт, призначаються водії 1 або 2 класу, або досвідчені водії 3 класу із стажем роботи не менше трьох років, які пройшли спеціальну підготовку і перевірку стану здоров'я .

Перед виїздом у рейс керівник геодезичних робіт видає водію технічний опис з зазначенням завдання і путівку, а водій виконує попередню перевірку автомобіля: роботу двигуна, заправку паливом, стан гальм, запалювання, рульове керування, освітлення, сигналізацію, відсутність витікання бензину і масла.

Відповідальність за порушення законодавчих та інших нормативних актів з питань охорони праці відповідно до Закону України “Про охорону праці” буває дисциплінарна, адміністративна, матеріальна та кримінальна.

Дисциплінарна відповідальність полягає у накладанні дисциплінарних стягнень: догана, звільнення з роботи. Право накладати дисциплінарні стягнення на працівників має орган, який приймає на роботу цього працівника. Дисциплінарне стягнення може бути накладене за ініціативою органів, що здійснюють державний і громадський контроль за охороною праці. За кожне порушення може бути застосоване лише одне дисциплінарне стягнення. Адміністративну відповідальність накладають на посадових осіб, винних у порушенні законодавства про охорону праці, у вигляді штрафу. Право накладати адміністративні стягнення мають службові особи спеціально уповноваженого державного органу нагляду за охороною праці – Держгірпромнагляду, а також представники інших державних наглядових органів. Адміністративній відповідальності підлягають особи, які на момент вчинення адміністративного правопорушення досягли шістнадцятирічного віку. Матеріальна відповідальність охоплює відповідальність як працівника, так і власника об'єкта господарювання. Працівники несуть матеріальну відповідальність за шкоду, заподіяну об'єкту господарювання через порушення

ними покладених на них обов'язків, в тому числі і порушення правил безпеки праці. Матеріальну відповідальність встановлюють лише за пряму дійсну шкоду і за умови, що така шкода заподіяна об'єкту господарювання протиправними діями (бездіяльністю) працівника. Цю відповідальність, зазвичай, обмежують певною частиною заробітку працівника і вона не може перевищувати повного розміру заподіяної шкоди. Матеріальна відповідальність може бути накладена незалежно від притягнення працівника до інших видів відповідальності. Кримінальна відповідальність настає, якщо порушення вимог законодавства та інших нормативних актів про охорону праці створило небезпеку для життя або здоров'я громадян. Суб'єктом кримінальної відповідальності з питань охорони праці може бути будь-яка службова особа об'єкта господарювання незалежно від форм власності, а також громадянин – власник об'єкта господарювання чи уповноважена ним особа. Кримінальну відповідальність визначають у судовому порядку.

Умови праці на робочому місці, безпека технологічних процесів та засобів виробництва, стан засобів колективного та індивідуального захисту, а також санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам нормативних актів з охорони праці. Працівник має право відмовитись від дорученої роботи, якщо виникла виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я чи інших осіб та навколишнього середовища. Факт наявності такої небезпечної ситуації підтверджує комісія у складі спеціалістів охорони праці та представників профспілки (уповноважених трудового колективу), а в разі виникнення конфлікту – відповідний орган державного нагляду за охороною праці за участю представника профспілки. За період невиконання своїх обов'язків з цієї причини за працівником зберігають середню заробітну плату. Працівник має право розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо роботодавець порушує вимоги законодавства з охорони праці та не виконує колективного договору з питань охорони праці. У разі такого звільнення працівникові надають певні соціальні гарантії: йому виплачують вихідну допомогу в розмірі не менше тримісячної заробітної плати, а також його статус

прирівнюють до статусу працівника, якого звільнили через скорочення штатів працівників на об'єкті господарювання. Працівники мають право на переведення на легшу роботу відповідно до медичного висновку. За працівником зберігають місце праці, якщо функціонування об'єкта господарювання чи його структурного підрозділу призупинене органом державного нагляду за охороною праці. Працівники мають право на пільги та компенсації за важкі та шкідливі умови праці:

- безоплатне лікувально-профілактичне харчування, молоко або рівноцінні харчові продукти;
- додаткові оплачувані перерви санітарно-оздоровчого призначення;
- скорочення тривалості робочого часу;
- додаткову оплачувану відпустку;
- оплату праці в підвищеному розмірі;
- пільгову пенсію;
- забезпечення спеціальним одягом, взуттям та засобами індивідуального захисту;
- інші пільги та компенсації, які передбачені законодавством чи колективним договором.

Працівники мають право на навчання з питань охорони праці і роботодавець зобов'язаний провести його у вигляді таких інструктажів з охорони праці:

повторного, який проводять за програмою первинного інструктажу з усіма працівниками не рідше одного разу на півріччя (на роботах з підвищеною небезпекою – один раз на квартал);

- позапланового, який проводять у разі введення в дію нових нормативних актів з охорони праці, зміни технологічного процесу, порушення працівниками нормативних актів з охорони праці, перерви в роботі виконавця більше ніж на 60 днів (на роботах з підвищеною небезпекою – 30 днів), на вимогу державних органів з нагляду за охороною праці;

- цільового, який проводять з працівниками у разі виконання разових

робіт, не пов'язаних з основними обов'язками за фахом, проведення робіт, на які оформляється наряд-допуск, проведення екскурсій чи інших масових заходів.

Атестацію робочих місць проводять відповідно до Положення про гігієнічну класифікацію праці за показниками шкідливості та небезпечності чинників виробничого середовища, важкості та напруженості трудового процесу (№ 529 від 27.12.2001 МОЗ). За гігієнічною класифікацією умови праці поділяють на чотири класи (рис. 1.15): Перший клас – оптимальні умови праці – такі умови, за яких зберігається не лише здоров'я працівників, а й створюються передумови для підтримання високого рівня працездатності. Оптимальні гігієнічні нормативи виробничих чинників визначені лише для мікроклімату і чинників трудового процесу. Для інших чинників оптимальними вважають такі умови праці, за яких несприятливі чинники виробничого середовища не перевищують рівнів, прийнятих як безпечні для населення. Другий клас – допустимі умови праці – характеризуються такими рівнями чинників виробничого середовища і трудового процесу, які не перевищують встановлених гігієнічних нормативів, а можливі зміни функціонального стану організму відновлюються за час регламентованого відпочинку або до початку наступної зміни та не чинять несприятливого впливу на стан здоров'я працівників та їхніх спадкоємців у найближчому і віддаленому періодах. Третій клас – шкідливі умови праці – характеризуються такими рівнями шкідливих виробничих чинників, які перевищують гігієнічні нормативи і здатні чинити несприятливий вплив на організм працівників та їхніх спадкоємців. Шкідливі умови праці за ступенем перевищення гігієнічних нормативів та вираження шкідливих змін в організмі працівників поділяють на чотири ступені: Перший ступінь – умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих чинників виробничого середовища та трудового процесу, які, зазвичай, викликають функціональні зміни, що виходять за межі фізіологічних коливань (останні відновлюються у разі тривалішої, ніж початок наступної зміни, перерви у контакті зі шкідливими чинниками) та збільшують ризик погіршення здоров'я;

Другий ступінь – умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих чинників виробничого середовища і трудового процесу, які здатні спричинити стійкі функціональні порушення, призводять, зазвичай, до зростання виробничо-зумовленої захворюваності, вияву окремих ознак або легких форм професійної патології (зазвичай, без втрати професійної працездатності), що виникають після тривалої експозиції (10 років та більше); Третій ступінь – умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих чинників виробничого середовища і трудового процесу, які призводять, окрім зростання виробничо зумовленої захворюваності, до розвитку професійних захворювань, зазвичай, легкого та середнього ступенів важкості (з втратою професійної працездатності в період трудової діяльності); Четвертий ступінь – умови праці характеризуються такими рівнями шкідливих чинників виробничого середовища і трудового процесу, які здатні призводити до значного зростання хронічної патології та рівнів захворюваності з тимчасовою втратою працездатності, а також до розвитку важких форм професійних захворювань (з втратою загальної працездатності). Четвертий клас – небезпечні (екстремальні) умови праці – характеризуються такими рівнями шкідливих чинників виробничого середовища і трудового процесу, вплив яких протягом робочої зміни (або ж її частини) створює загрозу для життя, високий ризик виникнення важких форм гострих професійних уражень.

Висновок до розділу 4

Метою охорони праці є забезпечення здорових та безпечних умов праці, а завданням охорони праці є зведення до мінімуму вірогідності виробничого травматизму та виникнення професійних захворювань. Недотримання та зухвале ставлення до правил охорони праці може призвести до травмування та в гіршому випадку, загибелі людей під час виконання роботи. Організація охорони праці на підприємстві — це цілісна система прав, обов'язків та повноважень суб'єктів виробничого процесу, процедур, спрямованих на дотримання безпечного рівня виробництва, правил та нормативних вимог, які регулюють питання найманої праці.

ВИСНОВКИ

Розвиток економічних відносин власності у землекористуванні – важливий компонент формування у організації таких складових без яких неможливо досягти успіху. Також разом з цим зростає імідж та серйозність організації в порівнянні з іншими організаціями, які мають гірші показники відносин власності. Введення інновацій та методів економічних відносин власності передбачає вдале поєднання керівничих здібностей та організаційної структури для того щоб досягти цілі яку ставить перед собою організація.

В даній дипломній роботі було розглянуто сутність розвитку економічних відносин власності у землекористуванні, розкрито теоретичні аспекти економічних відносин власності, проаналізовано методи та способи покращення економічних відносин власності у землекористуванні в Чорноморському біосферному заповіднику та рекомендації щодо їх впровадження. В результаті дослідження було виконано перелік завдань, а саме:

1. Було розглянуто велику кількість літературних джерел, що містять необхідну інформацію в якій є відображення сутності поняття економічних відносин власності та трактування понять економічних відносин власності. Також в літературних джерелах є визначення економічних відносин власності як систем, які тісно взаємодіють з землекористуванням. Про значимість економічних відносин власності у землекористуванні висловили свої ідеї не тільки вітчизняні вчені а й іноземні, що дозволило краще зрозуміти завдання які стоять перед сучасними керівниками Чорноморського біосферного заповідника. Досліджено – що вибір вдалих методів економічних відносин власності це запорука успіху всієї організації. Під час розробки та впровадження кожен керівник по різному бачить кінцевий результат, саме тому головним є вибір максимально діючого методу який би урахував всі можливі пропозиції та рішення. Зрозуміло, що сучасний стан справ має певні проблеми з розробкою стратегій які включають у себе нові методи з розвитку економічних відносин власності у землекористуванні. Все це відбувається через брак досвіду

та спеціалізованих знань, які б наочно показували переваги інноваційних методик у порівнянні з існуючими.

Зараз в Україні є дуже багато заповідників які могли б покращити свій рівень розвитку методів економічних відносин власності у землекористуванні. Саме завдяки впровадженню нових методів економічних відносин власності з кожним роком заповідники стають все більше орієнтованими на максимальні конкурентні переваги перед іншими. Щоб сприяти такій тенденції керівники мають вчасно розробляти та впроваджувати нові методи економічних відносин власності у землекористуванні.

2. Розглянуто, сучасний стан та тенденції Чорноморського біосферного заповідника. При індивідуальному підході до методів економічних відносин власності у землекористуванні які використовуються в заповіднику важливо досконало вивчити всі організаційні та технічні процеси які відбуваються як у лабораторних чи польових відділах так і в адміністративних відділах. Якщо цього не зробити то можливі несподівані помилки у майбутньому через які доведеться відхилитися від заданої цілі, а це в свою чергу вплине на кінцевий результат. Кожна організація має свій перелік стратегічних ходів які дозволяють їй застосовувати їх у відповідні моменти розвитку економічних відносин. Рівень розвитку економічних відносин власності у землекористуванні багато в чому залежить від рівня мотивації персоналу та керівництва слідувати за обраної метою. Саме тому потрібно враховувати також і систему мотивації персоналу. Адже персонал який має на меті досягнення успіху у використанні нових методів економічних відносин власності у землекористуванні забезпечить ефективність виконання цієї задачі. Ефективне використання методів економічних відносин власності у землекористуванні дозволить здійснити суттєві зміни в кращий бік в організації.

Проаналізовано організацію Чорноморський біосферний заповідник, яке займається збереженням біомів та земельних і водних ресурсів. Ця організація є досить великою, штатний розпис складається з 73 особи.

В дипломній роботі було досліджено методи економічних відносин власності у

землекористуванні для Чорноморського біосферного заповідника та зроблено аналіз структури складу майна та джерел майна,. Найбільші зміни в структурі майна Чорноморського біосферного заповідника відбулись по оборотним активам та становлять 7,4 %.

3. Запропоновані деякі рекомендації керівникам Чорноморського біосферного заповідника які представляють собою основні шляхи розвитку. Вони мають полегшити впровадження нових методів економічних відносин власності в Чорноморському біосферному заповіднику. Впровадження нових та модернізованих методів дозволить суттєво збільшити обсяг землекористування які утримує організація. Серед великої кількості українських заповідників переважають застарілі методи з економічних відносин власності, через що в майбутньому їх слабкий розвиток може призвести до поглинання їх більш сильнішими заповідниками. Керівництву Чорноморського біосферного заповідника слід розробити або модифікувати свої методи економічних відносин власності у землекористуванні з оглядом на зарубіжні заповідники, тому що, це допоможе знизити ризики, що виникають при використанні існуючих методів розвитку економічних відносин власності у землекористуванні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альбоций Ю.М. Концептуальні підходи сталого розвитку землекористування України Київ: Видавництво Київ. 2015. № 4. 9-29. С.
2. Convention on Biological Diversity. United Nations, 2016. URL: <https://www.cbd.int/doc/legal/cbd-en.pdf>. (дата звернення: 26.11.2022)
3. Новаковський Л.Я. Удосконалення земельних відносин у містах. Запоріжжя. Видавництво Урожай. 2019. 34-56 с.
<https://www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/natura-2000/the-natura-2000->
4. Ісаченко Н.В. Проблеми пріоритетності земель при забезпеченні їх раціонального використання. Маріуполь: Видавництво Арка. 2016. 194 – 200 с.
5. Management Guidelines for IUCN Category V Protected Areas Protected Landscapes/Seascapes. <https://portals.iucn.org/library/efiles/documents/pag-009.pdf>
protected-areas-network (дата звернення: 26.11.2022)
6. The Natura 2000 protected areas network. URL:
7. А.С. Попов, Л.М. Коваленко. Оцінка земель сільськогосподарського призначення. ХНАУ, Харків. 2017 – С. 96.
8. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств. Видавництво КНЕУ. 2002. 624 с.
9. Бабробська Н.М. Деякі підходи до економічної регламентації використання земельно-ресурсного потенціалу угідь 2017. С. 106 - 115. бакалаврів у вищ. навч. закл. II-IV рівнів акредитації. Запоріжжя. Видавництво Урожай. 2009. – 324 с.
10. Бюлетень Міжнародного товариства екотуризму. URL: http://www.ecotourism/eshche_odna_vnutrennjaja/bjulleten_mezhdunarodnog_o_obshchest
11. Варламов А.А., Загайтов И.Б., Болкунова Н.Н. Концептуальні і методичні підходи до визначення економічної рентабельності. Видавництво Билина. 2009. 416 с.

- Видавництво Регіон. 2012. 176 с.
12. Водний кодекс України від 06.06.2019 р. № 213/95-ВР URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/> (дата звернення: 26.11.2022)
 13. Водні ресурси на рубежі XXI ст.: проблеми раціонального використання,
 14. Волков С.Н. Землекористування. Харків. Теоретичні основи землекористування – Видавництво Колос. 2011. 308 с.
 15. Горлачук В.В. Управління земельними ресурсами. Львів: Видавництво Край 2009. 443 с.
 16. Гуторов А.О. Визначення оптимального розміру землекористування
 17. Гуцуляк Г.Д. Земельно-ресурсний потенціал Південного регіону. Львів: Видавництво Світ, 1998. 212 с.
 18. Данилишин Б.М., Міщенко В.С. Рентна політика в Україні. Херсон: Видавництво Нічлава. 2004. 68 с.
 19. Дмитренко В.Л. Економіка збереження земель. Донецьк:
 20. Драчева Е.Л., Ісмаєв Д.К. Економіка і організація туризму. Землеустрій і кадастр. Суми. Видавництво. КНОРУС. 2011. 2005. - 576 с.
 21. Збарський В.К. Економіка сільського господарства. Житомир. Видавництво Каравела. 2012. 312 с.
 - земель несільськогосподарського призначення. Землеустрій і кадастр. Львів: Видавництво. Ранок. 2011. – 254 с.
 - Земельного кодексу України Київ: Видавництво. Алерта. 2018. 544 с.
 - землекористування. URL: <http://archive.nbuy.gov.ua> (дата звернення: 26.11.2022)
 22. І.В. Кошкалда, А.В. Корецький, О.А. Домбровська. Управління земельними ресурсами. Навчальний посібник. Видавництво Харківський національний аграрний університет. 2018 – С. 386.
 23. Канаш О.П. Національний університет біоресурсів і природокористування
 24. Канаш О.П., Бабміндра Д.І., Розумний І.А.. Класифікація сільськогосподарських земель як наукова передумова їх

- екологобезпечного використання. Запоріжжя. Видавництво Урожай. 2007. 464 с.
- 25.Клименко В. Г. Загальна гідрологія: Навчальний посібник для студентів.
- 26.Кривов В.М. Основи землевпорядкування: навч. посіб. для підготовки
- 27.Лазарева О.В., Дургун Х. М. Соціально-економічний розвиток сільських та туристичних територій в сучасних умовах. Миколаїв: Видавництво Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". 2022. URL: <https://doi.org/10.25313/2520-2057-2022-2> (дата звернення: 26.11.2022)
- 28.Лазарева О.В., Дургун Х.М. Стаття у фаховому виданні: «Молодий вчений» Випуск 98. 2021. С.10-13. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/issue/view/30> (дата звернення: 26.11.2022)
- 29.Манів З.О. Регіональна політика. URL: <http://pidruchniki.ws> (дата звернення: 26.11.2022)
- 30.Мартин А.Г. Новий методичний підхід до нормативної грошової оцінки
- 31.Мірошниченко А.М., Марусенко Г.І. Науково-практичний коментар
- 32.Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник. Львів: Видавництво Світ. 2005. 616 с.
- Навчальний посібник. Одеса: Видавництво ТОВ ЦЗСУ. 2014. 542 с.
- 33.Найрозвинутіші аграрні країни рейтинг. 2016. URL: <https://agropolit.com/news/172-ukrayina-na-8-mistsi-u-reytingu-naurozvinutishih-agrarnih-krayin> (Дата звернення: 12.09.21)
- 34.Національна доповідь про стан навколишнього середовища в Україні, офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <http://mepr.gov.ua/ua> (дата звернення: 26.11.2022)
- 35.Нижник І. В. Управління конкурентоспроможністю промислових підприємств : методи та механізми підвищення. Монографія. 2018 – С. 219.
- 36.Новаковська І.О., Реймерс Н.Ф. Трансформація сільськогосподарського землекористування. Чернівці: Видавництво Прут. 2010. 208 с.

37. Новаковський Л.Я. Землекористування енергетики. Запоріжжя. Видавництво Урожай. 2019. 240 с.
38. Новаковський Л.Я. Соціально-економічні проблеми сучасного землекористування, Запоріжжя. Видавництво Урожай. 2016. 276 с.
39. Новаковський Л.Я., Будзилович І.С. Уроки земельного реформування Запоріжжя. Видавництво Урожай. 2012. 126 с.
40. Осипчук С.О. Природно-сільськогосподарське районування України. Київ: Видавництво Світ. 2008. 192 с.
охорони та відтворення / за ред. акад. НААН України, д.е.н., проф. М. А.
41. Палеха Ю.М. Нормативна грошова оцінка земель населених пунктів: на рубіконі змін. Землеустрій і кадастр. Видавництво Світ. Київ. 2013. 101-152 с.
42. Попов А. С. Кадастрові та реєстраційні системи країн світу: монографія. ХНАУ, Харків 2014 – С. 216
43. Про охорону земель : Закон України від 02.07.2003 р. № 39. Ст. 349.
44. Проект організації території регіонального ландшафтного парку, охорони, відтворення та рекреаційного використання його природних комплексів та об'єктів. URL: <https://sorada.gov.ua> (дата звернення: 26.11.2022)
45. Саблук П. Є. Аграрна економіка і політика в Україні: підсумки минулого та погляд у майбутнє. Видавництво: Інститут аграрної економіки, 2021, - 484 с.
сільськогосподарських підприємств. Рівне. Видавництво: АПК. 2009. № 4.
46. Сокирник І. В. Методи прийняття управлінських рішень у публічній сфері міжрегіональної науково-практичної конференції «Проблеми публічного управління та адміністрування на регіональному рівні». 2019. URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/lib/28302> (Дата звернення: 11.09.21)
47. Стельник М.О. Земельне законодавство України: Проблеми ефективності. Київ: Видавництво Наукова думка. 2014. 248 с.

48. Структура земельних ресурсів. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%97%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%B%D1%8C%D0%BD%D1%96_%D1%80%D0%B5%D1%81%D1%83%D1%80%D1%81%D0%B8 (дата звернення: 26.11.2022)
49. Тарасевич В.М. Економічна теорія. Політекономія. Підручник. Харків. Видавництво Знання. 2012. 206 с.
50. Третяк А.М. Економіка землекористування та землевпорядкування.
51. Третяк А.М., Добряк Д.С. Земельна реформа і землеустрій в Україні. Видавництво Інституту землеустрою УААН. 2001. 152 с.
52. Худоба В. Теоретичне обґрунтування доцільності оптимізації мережі регіональних ландшафтних парків України. Дніпро: Видавництво Дніпро. 2021. С. 242-248.
53. Чорна О.М. Фактори впливу на формування потенціалу конкурентоспроможного підприємства. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2013 – С. 62-69.
54. Чорноморський біосферний заповідник економічні показники URL: https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/03534647/ (дата звернення: 26.11.2022)

ДОДАТКИ

Додаток А

Інноваційні методи економічних відносин власності у землекористуванні для Чорноморського біосферного заповідника (пропозиції щодо використання території Чорноморського біосферного заповідника)

Інноваційні методи економічних відносин власності у землекористуванні	Тлумачення
Метод економічного залучення обладнання та кадрів з інших українських чи міжнародних заповідників;	Залучення додаткових дослідників та обладнання в обмін на проходження стажувань, практик, інтернування. Такий метод економічних відносин власності допоможе не тільки розробити нові методики для вивчення земельних та водних ділянок ЧБЗ, але й розширить економічні відносини власності серед наукових співробітників. Економічними відносинами власності тут виступають наукові знання і досвід та обладнання. До такого обладнання можливо віднести сонарне обладнання, обладнання для підводного вивчення, рідкісні види флори та фауни які можуть доповнити існуючі зразки.
Метод дослідницького доступу до даних та інформації у землекористуванні;	Цей метод економічних відносин власності, дозволить залучити додаткові кошти за рахунок платного доступу до найцінніших відкриттів та досягнень в лабораторіях ЧБЗ. Зацікавленими особами можуть виступати фармацевтичні компанії, інші наукові організації, заказники чи міжнародні біологічні бібліотеки.
Метод створення «Банку земель» та «Водного банку».	В Україні є багато земельних та водних ділянок які також представляють заповідну, туристичну цінність чи просто мають вигідне фізичне розташування для реалізації дослідів та проєктів. Але ці ділянки знаходяться у незадовільному стані. За рахунок прибутків або цільового фінансування можливо було би купувати такі ділянки та з часом утворити банк земельного та водного фонду. Головними перевагами є те що більшість водних або земельних ділянок які будуть у цьому банку будуть зберігатися та примножувати свою вартість, та на них не буде розповсюджуватись законодавство яке забороняє будь-які економічні дії.

Метод «інфраструктурної розбудови у землекористуванні»	Цей метод дозволить здійснити модернізацію наявної інфраструктури та побудувати нову інфраструктуру в місцях які мають гарний туристичний потенціал. Таким чином залучення нових територій до туристичної діяльності суттєво збільшить прибутки, та збільшить відсоток економічного землекористування.
Метод створення «Біологічної бібліотеки» земельних та водних ресурсів.	Біологічна бібліотека дозволить навіть при природній втраті деяких заповідних земель та водойм своїх властивостей все одно мати біологічні дані, які з часом можуть збільшити свою цінність а отже і представляти цінністний інтерес. Далі можливо буде створити економічні відносини власності з обміну біологічних матеріалів для отримання прибутків та розширення бібліотеки.
Метод «екологічного землекористування»	Встановлення на деяких ділянках ЧБЗ джерел виробництва альтернативних видів енергії з метою отримання прибутків. Такі джерела мають не загрожувати місцевій флорі та фауні і бути встановлені переважно в місцях де це дозволить мінімально втрутитися в біоми. Встановлення таких джерел дозволить не тільки суттєво підвищити цінність заповідних територій але й зробить значний внесок в енергетичну незалежність й можливості провадити економічні відносини власності.

Джерело: Розроблено автором

Рис. – Кадастрове зображення картосхеми переважної морської частини
Чорноморського біосферного заповідника

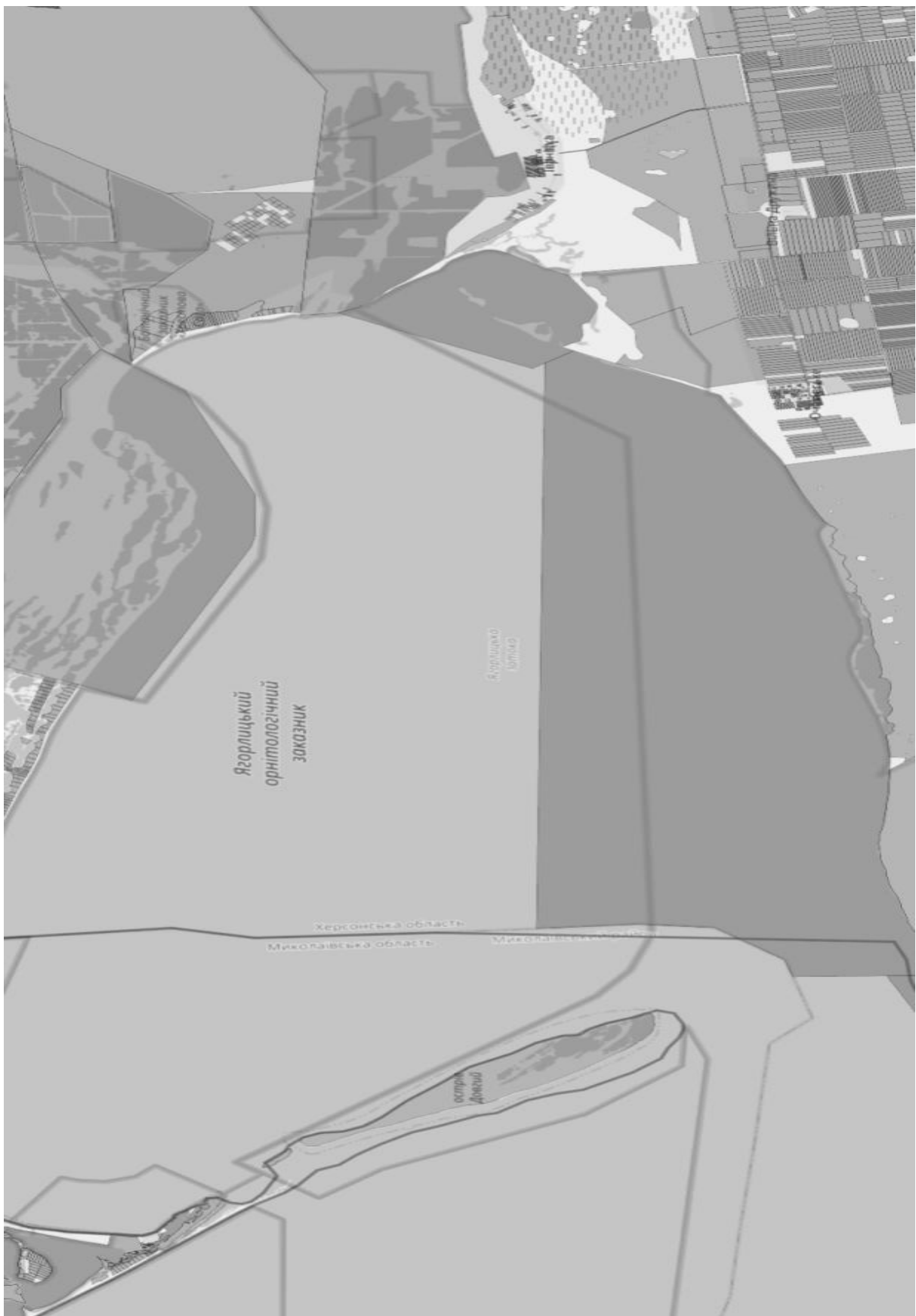

Рис. – кадастрове зображення картосхеми Ягорлицького орнітологічного заказника

Рис. – кадастрове зображення картосхеми лісового заказника «Березові колки»

Рис. – кадастрове зображення картосхеми національного природного парку
«Джарилгацький»

Рис. – кадастрове зображення картосхеми національного природного парку «Олешківські піски»

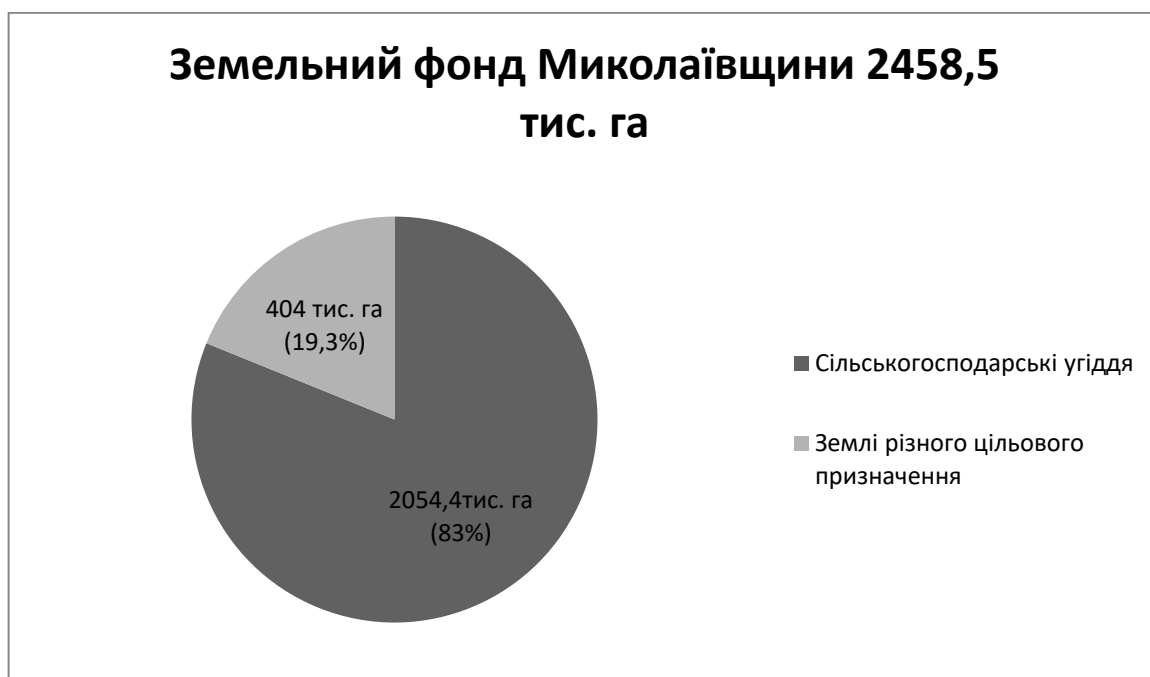

Рис. - Діаграма структури земельного фонду Миколаївської області

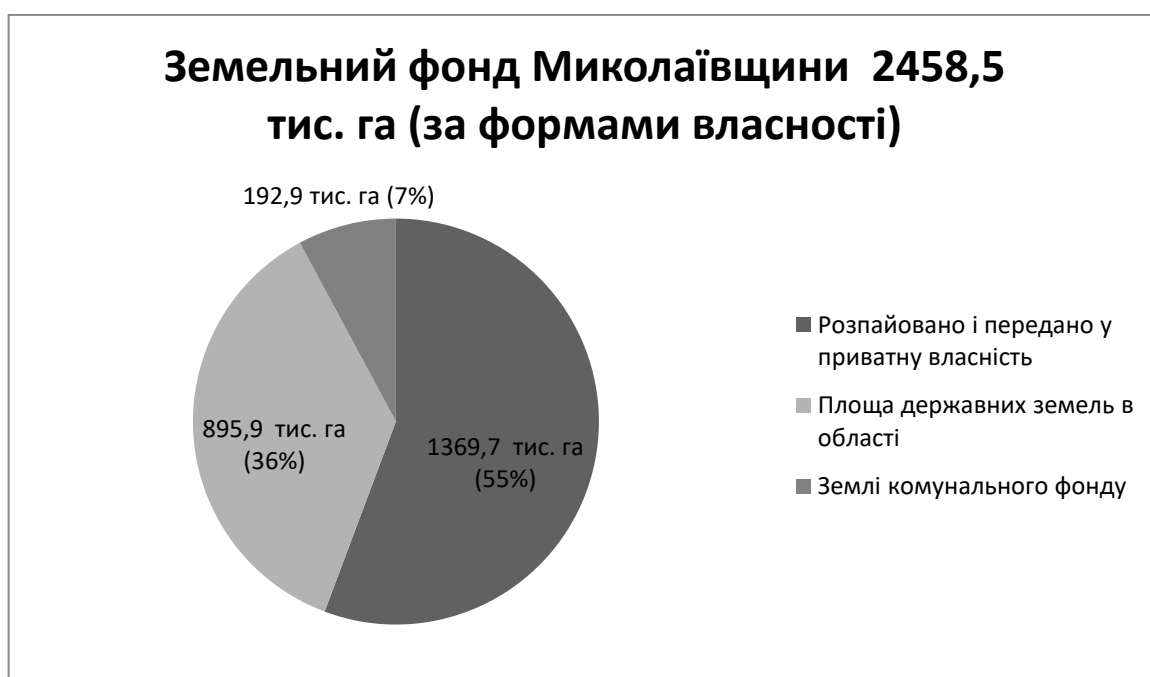

Рис. Діаграма структури земельного фонду Миколаївської області за формами власності

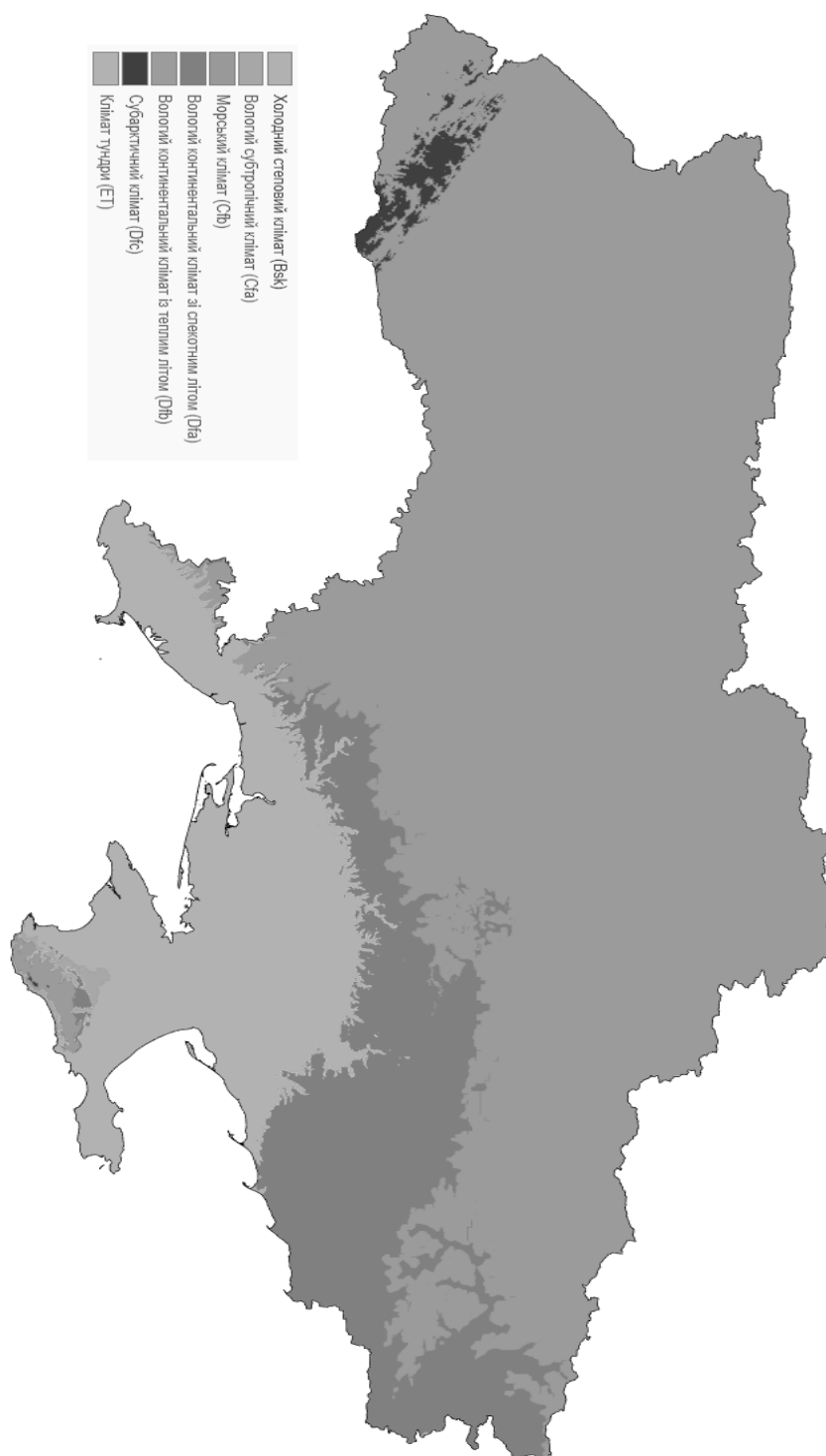
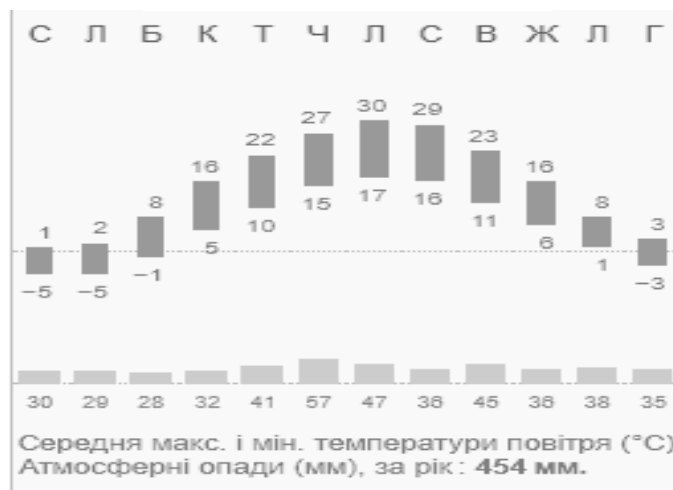

Рис. Кліматичне умови розташування України

Кліматичні умови Чорноморського біосферного заповідника по місяцях

Джерело: <http://www.pogodaiklimat.ua/climate/34504.htm>

Прибережні захисні смуги та їх регулювання у Чорноморському біосферному заповіднику

Види законодавчих актів, які регулюють встановлення прибережних захисних смуг	Типи морських ділянок
Чинним законодавством України встановлений правовий режим використання прибережних захисних смуг. Зокрема, використання даних об'єктів земельних ресурсів регулюється положеннями Земельного кодексу України та Водного кодексу України, а також Кодексу України про надра, законів України "Про охорону навколишнього природного середовища", "Про охорону земель", "Про землеустрій", "Про державний контроль за використанням та охороною земель", "Про екологічну мережу України", "Про природно-заповідний фонд України"	для малих річок, струмків і потічків, а також ставків площею менше 3 гектарів – 25 метрів;
	для середніх річок, водосховищ на них, водойм, а також ставків площею понад 3 гектари – 50 метрів;
	для великих річок, водосховищ на них та озер – 100 метрів.
Якщо крутизна схилів перевищує три градуси, мінімальна ширина прибережної захисної смуги подвоюється.	
У межах існуючих населених пунктів прибережна захисна смуга встановлюється з урахуванням конкретних умов, що склалися.	

Джерело: <https://bit.ly/3ktxael>

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ, СИМВОЛІВ, ОДИНИЦЬ, СКОРОЧЕНЬ І
ТЕРМІНІВ

Ее – економічний ефект;

МОПТ – морська охоронна природна територія;

М² – метрів квадратних

ТИС.ГРН – тисяч гривень;

НПП – національний природний парк;

ПЗФ – природно-заповідний фонд;

ВР – водні ресурси

ЧБЗ – чорноморський біосферний заповідник